Контрольный экземпляр

Массо а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

ЗНАКХОЧЕТА

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГlАЛГlАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера дену ● ЕРА, 3 ИЮЛЬ, 1980 ШУ. ● № 79 (6209). ● Мах 2 кепиг.

ПАРТЕ XXVI СЪЕЗДА НАКЪАДОЛХАШ

БАЛХАШ СИХДЕННАД

ТIАТЕПА къахьегаш ба ухх деношка механизатораш. КIи-марса юкъе шерра ипатовский метод а йоалаяь дукхача боахамашка овсарле лакха йолаш чуэца доладьад ялат. Цу гlулакха масал хьагойт Шелковской района боахамашкарча механизаторашa. Республике эгара хьалха чуйиъаб цар мукх. 16 эзар гектара тlарча не болча илатах 30 июнь хьатlадхоачаш 7,7 эзар гектара тlара даьрда дахьккхад, цох 48 процент хул.

Грозненски района боахамашка 7,5 эзар гектара тlара ялат аьрдад, е дерригa чуэца дезачох 18 процент.

Ухх шера республике чуэца деза 167,2 гектара тlара ялат, е 20 эзар гектар совхкарчул дукхагlа. Хьекхад 44,2 эзар гектар, хlаьта цох аьрдад 23,4 эзар гектара тlара дар, е 12 процент дерригача ялатах.

Кхедаьча ялата рьала ба кхаш леладераш. Ачхой-Мартановски района боахамашна хlара гектара тlара 31 центнер ялат доакх, Гудермесски районе — 28,3, Сунженски районе — 26 центнер, Шалински районе — 27,8, хlаьта республике — 31,1 центнер.

Малгобенски, Надтеречни, Сунженски, Шалински районашна кlи-марс дlахьоча техниках дерттlа пайда эцац, балха юкъе кховчамбоацрaш хулийт.

КIИ-МАРС ДIАБОЛАБАЬБ

Ах эзар гаргга гектар мукх кхебаьб ухх шера Урус-Мартановски района «Герой» совхоза механизаторша. 29 июне хьанхари ардари цхьатарра а долаш ия чуэца болабеннаб уж. Пхе комбайнаш цхьан дийнахьа чуйиъаб 55 гектара тlара бар. Ялат дима хьийкхад. Юкъера аьр хlача хlара гектара тlара 25,8 центнер мукх боакх.

Хьинаре къахьег комбайнераша Асаев Суьйана, Дудаев Мюшас, Ханукаев Лечас. Нормагlа 10 гектара тlара дар чуэца дезача цар чуэц 12 — 14 гектара тlара ялат.

Кхыча района боахамашта ялат чуэца новкъостала ахийта ахы итт комбайн хургья 1 июля дениз шоай боахама ялат чуэцача дакъа лоацаш.

ЯЛАТ ЧУЭЦАЧА ХЬАЛХАЛАТТАРАШЦА НИЙСЛЕ!

1980 шера хьунгьам чуэцарки доакъер lалашдераш кулгалдара йола республикански комиссе

хьожай хьалхарча денаде ха боле ялата культураш чуэцара итогашка.

Республика дукхача колхозашеи совхозашеи ипатовски ялат лападерий опытахи 1980 шера ялат чуэцара хьакъехьа хиннача Еррисоюзни совещание - семинара яьча рекомендацеи шерра пайда а эцаш, ялат тоапаме хьокха а хьона сарда а сард. Республикански социалистически яхье кетаба хьакхераш аьрхlай

РАЙОНАШ:

Шелковской

цига чуэца дезача кхашкара 64 процент хьекхад, 48 процент аьрдад ялат.

Района хьожаьай яхье хьалхара моттиг;

Грозненски,

цига чуэца дезача кхашкара 30 процент хьекхад, 19 процент аьрдад ялат.

Района хьожаьай яхье шоллагlа моттиг;

НАУРСКИ,

цига чуэца дезача кхашкара 35 процент хьекхад, 13 процент аьрдад ялат.

Района хьожаьай яхье кхоаллагlа моттиг;

КПСС XXVI съезда дела ма доаггlара накъадаккара тlаьхьарча яхье ялат чуэцача эггара лакхера хьоинамаш доькад

МЕХАНИЗАТОРАША:

Мороз А. Т. — Шелковской района «Коминтерн» яхача колхоза комбайнера;

Бегыщев А. А. — Шелковской района Ленина цlерагlча колхоза комбайнера;

Аверин Д. П. — Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхоза тракториста;

Чапаев В. — «Грозненский молочный» совхоза комбайнера;

Алиев В. — «Горячеисточненский» совхоза комбайнера;

Хачертуев З. — «Молочный № 1» яхача совхоза комбайнера;

Мироненко М. П. — «Наурский» винсовхоза комбайнера;

Катерманов М. — «Терский» совхоза комбайнера;

Салматин П. Г. — Наурски района Ленина цlерагlча колхоза комбайнера.

Чуэца цхьана белгалдаьккхад хьуэкъем чуэцара балкаш **Малгобенски, Надтеречни, Шалински** районий боахамашка эсала лелаш хилар. Малгобенски районе чуэца дезача кхашкара 19 процент мара хьекха дац, 7 процент мара аьрда дац ялат. Цхьан дийнахьа жатка хьокхар 8,5 гектар, цхьан комбайно — 2,7 гектар мара дац. Цхьацца базьанаш доахаш ялат чуэцача дакъа лоацаш эц 17 комбайни 10 жаткеи. Эггара эсалагlа ялат чуэцирга лел «Советский», «Луч» яхача совхозашка. Горьке цlерагlча совхоза хlанз а доладьадац ялат чуэца.

Надтеречни районе чуэца дезача кхашкара хьокхар 16, аьрдар — 10 процент мара дац ялат. Ялат чуэцаш йола еррига техника ац балха юкъеэза. Дийнахьа цхьан комбайно хьокхар 4,8 гектар, цхьан жатка — 11 гектар мара дац. Из дикка нlоазигагlа да ялат чуэцара планега диллача.

Шалински районе чуэца дезача кхашкара хьекхар 10, аьрдар—5 процент мара дац ялат. Хьувеъам чуэцача дакъа ца лоацаш латт 50 совгlа комбайни 13 жаткеи. Дийнахьа цхьан комбайно чуэцар оардача кана 3,4 гектар мара дац. Из дукха гаргга нlоазигагlа да хьувеъам чуэцара комплексни планега диллача. 12 боахаме ялат чуэца доладьа дац хlанз а.

Хlара ди тlаьхьагlа балхаш сиденгем хьувеъам чуэцар тоадеттем—ялата кхашкарна хьахьегамбои сийлен гlулакх.

Ялат чуэцача хьалхалаттаращца нийсле!

Цхьа эзар гектар кхоачаш а доваш ки бола ялат кхедаьд ухх шера Назрановски района совхоз-техникумерча механизаторша. Хlана из чуэцаш ялх комбайн йоал кхай тlа. Хlаьта кхы ялх комбайн яхийтай цар Надтеречни района «Минеральный» яхача совхоза ялат чуэцача новкъостала.

Хlара гектара тlара 29 центнер а йоаккхаш чуэцаш латт мукх. Дикача хьокхамаща КПСС XXVI съезда накъабахара механизатораша доаш денад планагlа 900 тонн дале дезача 1200 тонн ка бола ялат паччахьальккхена дlачудала.

Дийнахьара нормаш тlехкхоачаш а еш хьинаре къахьег комбайнераша Кансигов Къурейша, Котиеговгlар Iадлат-Мажита, Жамбулата Салмана, Евлоев Юнуса Кодзоев Хьажбикара.

Цхьан минута комбайнаш соцаяь ца лоаттаеш цар аьрди ялат керттерча токе дlакхухь шофераша Латыров Вахас, Мальсагов Султана, Хамхоев Вахас.

СУРТАШ ТIА: 1. (аьрдехьара аьттехьа) совхоз-техникума керттера агроном М. Султыгов, комбайнераш Ю. Евлоев, Хь. Кодзоев, С. Котиков. 2. Комбайна аьрди мукх тlаботташ латт Латыров Вахий машина.

И. ПЛИЕВА сурташ.

СРВ доккхагlдола совгlаташ советски кулгалхошта

ХАНОЙ (ТАСС). Укхаза кепатехай СРВ Къамах собране Массазарча комитетов правительствая КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателa Л. И. Брежнева СРВ доккхагlдола совгlат «Доши седкъа» ордени яларах бола соцам тlанийцаб аьнна болча хоама.

СРВ доккхагlдола совгlаташ денад ишта КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Министрий Совета Председателa А. Н. Косыгина, КПСС ЦК Политбюро члена, КПСС ЦК секретара М. А. Суслова.

Советски кулгалхошта совгlаташ денад Советски Социалистически Республикай Союзаи Вьетнама Социалистически Республикацеи юкъера вежарашха доли доттагlал, деналера барти массе а оагlорахьа цхьана леладу гlулакхаши чlоагlдараи дегlадоаладараи белгалдира дакъа юкъедихьарах.

«Прогресс-10» орбита тlа

ТАСС хоам

«Салют-6» — «Союз» яхача lилма-тохкама комплексага дlахо боах байтинга lалашдайтара программага хьежжа 1980 шера 29 июне московски ханах 7 сахьати 41 минута яьлча Советски Союзе сигала дахийтад «Прогресс-10» яхи автоматически мукхь кхухьа кема.

«Прогресс-10» яха кема сигала дахийтарца кхоачашде лаьрхlар да кхоачалуш йола материалаши тайп-тайпара моахьаши «Салют-6» яхача орбитальни станцена дlаьхьорга.

Транспортни кема орбита тlа дахьккхад укх тайпара параметраш йолаш:

— Лаьттангара эггара чlоагlагlа гаьндалар — 281 километр;

— Лаьттангара эггара кlезигагlа гаьндалар — 191 километр.

Телеметрически информаце даннеех «Прогресс-10» яхача кема бортови системаш дерттlа болх беш я.

Мукхь кхухьа кема дlахоттар

1980 шера 1 июле московски ханах 8 сахьати 53 минута яьлча «Прогресс-10» яха автоматически мукхь кхухьа транспортни кема дlахеттад «Салют-6» — «Союз-36» яхача лехнаш йолча орбитальни комплексех.

Космически аппараташ вlаши гарга озарен вlашагlхоттарен процессаш орбитальна комплекса экипаже — новкъосташа Поповеи Рюминеи — тlахьожам а лоаттабе а хиннай. «Прогресс-10» яха автоматически мукхь кхухьа кема дlахеттад «Салют-6» яхача станце агрегатни отсекерча из дlахотташ йолча узелах.

Мукхь кхухьача кема орбита тlа дlанхоачаьй экипажа вахаран болх бараи, lилман тохкамаш эксперименташи яра моаш йола оборудовании, аппаратура, материалаш, станце вlашагlтехача лелаш йолча установкана доагор. Хlаьта ишта почта а.

Телеметрически информаце даннеехи экипажа докладехи «Салют-6» яхача станце, «Союз-36» яхача кема, «Прогресс-10» яхача мукхь кхухьача кема бортови системаш дерттlа болх беш я.

Космонавташ Попов Леониди Рюмин Валерии могаш мажрша ба.

СССР-ей ФРГ-ей кулгалхоша вlаши даь къамаьлаш

30 июне Кремле доладелар КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева, КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина, КПСС ЦК Политбюро члена, СССР кхыча мехкашцарча гlулакхий министра А. А. Громыкос ФРГ Федеральни канцлерца Гельмут Шмидтацеи федеральни канцлера заместителца, ФРГ кхыча мехкашцарча гlулакхий федеральни министраца Ганс-Дитрих Геншерцеи вlаши къамаьлаш делга.

Хlанзарча дунен халкъашта юкъерча хьала а СССР-и ФРГ-и юкъерча шин оагlорахьарча гlулакхий а керттерча дешаех гуччахьа а кlоарга а вlаши дийцар шоашта хетар.

Л. И. Брежнева белгалдир массане а юкъара машари кхерамзлени lалашъяра, 80 шерашна а кхоххам кlаьдбар дунен халкъашта юкъера дегlадаткара керттера тенденций хилийтара тlераяьча советски аралхара политика хергагlа дола хьисап. Цо аьлар Европе кхерамзлени вlаши цхьана леладеча гlулакхийи хьакъехьа хиннача совещане дlайолаь процесс тlера ца доалаш дlахо яхара. Юххерча акта кулгаш лядаьча паччахьалкхенашта юкъера тешами вlаши дувцар кхетадеш хилари дlахо чlоагlдара духьа дlахо. Гlа банкхара тlехьа вай долга. Л. И. Брежнева уйла тlаяхийтар европейски континенте машар чlоагlбаре лоархlаме дан-юкъ а хинна дlаотта йиш йола тlема кхоххам кlаьдбарен герз lоалларен хьакъехьара конференци гулъярах долча дешашта.

Централни Европе гераш ца кийчдена низаши герзаши кlезигдара йолча венски переговорех дувцаш цо бакъдир моллагlча а оагlон кхерамзлена эсдергдоачча принципо дlадехараш кхоачашдергдола барт бе Советски Союз чlоагlа хьаштдолаш йолга. Советски оагlонгахьара дlаьалар Венски переговораш хьинарегlа конструктивнегlаи дlахьара нийгара доагlар де мийча хилар.

Л. И. Брежнева белгалдир Малхбузен белгаларча гlоларашта Афганистанерча событеех хетар бакъдараш тlара а доацаш цу событеех хьалхе а цийчаль уйла халара тlера хьадоагlийта. Хlаьта хьалаш укх тайпара эттар. Советски Союза йиш яцар доаладарча доттагlлея мехка кортамукъаленга кхерам тlабессача новкъостал ца дича.

Л. И. Брежнева дlахайтар Афганистанаца дийна афгански правительства йоагl-йоагlача предложенеш лирда тlа политически хьисапс гlулакх къоастадара гlехьа волга. Политически гlулакх къоастадара кхьара тlе дувцаргна Афганистанера советски эскараш арадахара дош.

Г. Шмидта белгалдир, ФРГ правительствана дезар дунен халкъашта юкъера кхоххам кхычахьа ца бахьар, кердача сферашкеи районашкеи ца дlа ца боаржабар. Цо йоахар кхоххам гlаьдбара политика дlахоахьар ФРГ правительства де лерхlа лоархlаме хlама а долаш дусилга, хlаьта Малхбузеннеи Малхбоаленнеи юкъера гlулакхаш шердира тlехьара контакташ дlахо леларна духьа вlаши къамаьлаш дара тlехьа ше волга.

Федеральни канцлера аьлар герзаш lодахкара гlулакха аьттув балара тlо де ФРГ лерхlаш йолга. ФРГ, аьлар цо, хьаштдолаш я ОСВ-2 Договора ратификаци яр а венски переговораша толам бахилар а.

Дунен къаст-къастача районашкарча хьалех дийцаш шоашта хетари беш бола махи хьабийцар оагlонаша.

Бакъдир шахйа а оагlув тайп-тайпарча доагlошна вlаши цхьана гlулакхаш леладе лаьрхlа йолга, 1970 шерарча Московски договора, 1978 шера 6 мае цхьана яьча декларацена, кхыча доакъошка яьча экономически соглашенештеи договорештеи тешаме а йолаш.

* * *

1 июле дийнахьа Кремле дlахо къамаьлаш хилар КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева, КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина, КПСС ЦК Политбюро члена, СССР кхыча мехкашцарча гlулакхий министра А. А. Громыкос ФРГ федеральни канцлера Г. Шмидта, Федеральни канцлера заместителa, ФРГ кхыча мехкашцарча гlулакхий федеральни министра Г.-Д. Геншера юкъе.

Дийцар герзашта доагув оттара цхьадола дешаш. Из дувцаш уйла тlаяхийтар навкъа юкъера дlоахал долча ракетно - ядерни герза хьакъехьа барт бара перспективашта.

Шинна оагlоно боагl-боагlа мах бир цу дакъе оттача хьала. Ишта белгалдир ОСВ-2 яхача советско - американски Договора ратификаци яр актуальни лоархlам болаш долга.

Л. И. Брежнева йийцар Европа гераш хьадела скадари кердача тоне юкъе ца йигийта йоlаж болаш Советски Союз йолга хьахьоекхаш йола цхьайола уйлаш.

Шакха а оагlув хьаллоацаш а цхьатерра бокъо а кхерамзле а хилийтара принципо дlадехар кхоачашдеш бола барт бар лохилга.

Вlашагlкхетар корта болча хьале чакхдаьлар.

(ТАСС).

КЪАМАЬЛАШ ЧАКХДАЬННАД

1 июле делкъел тlехьагlа Кремле чакхдаьлар КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева, КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина, КПСС ЦК Политбюро члена, СССР кхыча мехкашцарча гlулакхий министра А. А. Громыкос ФРГ Федеральни канцлерца Г. Шмидтаца, федеральни канцлера заместителца, ФРГ кхыча мехкашцарча гlулакхий федеральни министраца Г.-Д. Геншерца даь къамаьлаш.

Даьча къамаьлий итогаш еш Л. И. Брежнева аьлаш эцаш а пайдане а болх баьб. Бакъда, аьлар Л. И. Брежнева, хlанз а цхьание а хьадандац политически переговорий эффект малагlа я хоаргдола тарра. Хlаьта а йолаш я цхьа лоархlаме критерий — из вlаши цхьана гlулакхаш леладен барт беи лоlам хилар Хетаргахьа. Из хlана ухкеза а хилар, хьалхагlа вlашагlдеттаденнача хана а санна.

Бакъдар аьлча, этта хьал цхьалха доахаргдац вай: долаш да вайна хетараш чlоагlа вlашка ца доагlа дешаш. Хlаьта а лоархlаме да вайна воай позицеш хlанз дикагlа йовзаш йолга, белгалдир Л. И. Брежнева.

Дега тоам а хулаш белгалде йиш я, аьлар дlахо Л. И. Брежнева, шин оагlонна юкъерча дешаех бола принципиальни жигъ хьалха санна, московски договоро оттабаьча бесса ба. Дунен халкъашта юкъерча гlулакхашка диллача а вlаши дувцар кхетадела чlоагlде а шерде а, кхоххам кlаьдбара жигъ дlахобахьа белам болаш ба.

Со зог доахаш ва, аьлар ше къамаьл даь воалаш Л. И. Брежнева, оаза Хьога укхаза дlайоваийтача уйлай кхы цlаькха а lа, г-н канцлер, мах бергба аьнна. Оаха тхоай оагlорахьа уйла ергья lа аьначун. Вай хьахиннача практико ма яххара дlахо а контакташ лоаттае вай дlахо а.

ФРГ канцлера Г. Шмидта хьахтайкадир Л. И. Брежнев цеи кхыча советски кулгалхошцеи къамаьлаш хилара шераьла волга. Тхо Москве дахкарца дувзаденна хург ма дий яьхараш бокъонца хилар. Бакъхилар хlанзарча дунен халкъашта юкъерча хьале вlашагlкхетаралла а къамаьлаш даралла а совгlа, хlанз вий санна пайдане а долаш вlаши кхетадеши гуччахьеи къамаьлаш де деза аьнна тхона хийттар. Хьоашал дарах баркал аьлар канцлера.

* * *

Могаьй кепатохаш йола цхьанара коммюнике.

Кулгаш яздир «Экономикаи промышленностеи дакъе СССР-и ФРГ-и вlаши цхьана гlулакхаш леладара керттерча лостамий йlаьхкача ханарча программана». Документа кулгаш яздир ФРГ-ерча СССР посола В. С. Семеновеи СССР-ерча ФРГ посола Г. Г. Викен.

(ТАСС).

МОСКВЕРА ДIАБАХАР

1 июле Москвера цlабахар Германе Федеративни Республика Федеральни канцлер Гельмут Шмидти федеральни канцлера заместитель, ФРГ кхыча мехкашцарча гlулакхий федеральни министр Ганс-Дитрих Геншери.

Аэродроме хьаьший накъабаьхар КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева, СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина, СССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместителa Н. А. Тихонова, СССР кхыча мехкашцарча гlулакхий министра А. А. Громыкос, кхыча официальни наха.

(ТАСС).

КХОАНЕ ГАРГАКХУВЛ МЕХКАДАЬТТАХОША

Шоаш тlайийца декхарен толамца кхоачашдеш хьабоагlа пятилетка тlехьарча шера «Сунжанефть» НГДУ мехкадаьттахой. Деррнгача технико-экономически хьокхамий ялх бетта план тlехкхоачашьяй цар. Ер шу доладелча дена цар планал совгlа даьккхад 470 тонн мехкадаьттеи 8 миллиони 700 эзари кубически метр гази. КПСС XXVI съезда сийленца накъабахара кхы а хьинар айдаь къахьег цар ухх деношка. Къахьегама овсарле лакхъяра задани 101,9 процент кхоачаш а еш, из лакхъяра чотагlа даьккхад планал совгlа мел даьккха мехкадаьттеи гази.

Хьинар кхо ца деш къа а хьегаш, шоай декхараш дании тlехкхоачашдеш я Н. П. Летниковни А. Кочесови керте латтача мехкадаьттеи гази йоахача бригадай коллективаш.

* * *

СССР керда Конституци тlайийца кхо шу дузача денга кхачалехьа пхе шера план кхоачаш а еш, КПСС XXVI съезд гулъеча денна къахьегама совгlат кийчдара доккхий декхараш гlайийцад «Октябрьнефть» НГДУ цехий бригадий коллективаша. Шоаш денна доаш дизза чакхдаккхара шерра социалистически яхь йоаржаьча цар кердача къахьегама толамашка кхувл еррига управлене мехкадаьттахой. Цхьа бутт дlабахийтабац цар укх шера паччахьалкхен плани тlайийца декхараш тlехкхоачаш ца деш. Цудухьа ялх бетта планал совгlа цар даьккхад 1720 тонн «lаьржа дошув».

Деррига технико - экономически хьокхамаш тоалара заданех толамца лоархlа а беш, къахьегама овсарле лакхъяра задани 100,2 процент кхоачашъяьй цар. Кхоачаш мел деча балхашка дlадолаш дар нормагlа доагlачул кlезигдарах производствона баь пайда 24 эзар сом да.

«Октябрьнефть» НГДУ цехашта юкъе аьржача социалистически яхье пятилетка тlехьарча шера хаддаьза хьалха латташ къахьегlарех а Ерванян Юлим Балаевича керте латтача мехкадаьттеи гази йоахача цхьоалагlча цеха коллектив. Ухх шера дукхьала пхе бетта задани совгlа цо даьккхар ийс бlаь совгlа тонн мехкадаьтта.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ОВСАРЕ БУ БОЛХ

Дика хьоккамаш гойташ къахьет ухх шера Грозненски района Ленина цlерагlча колхоза хьайбаш лeладераша. Ишта, паччахьалкхенга шура йохкара ихе шера план ханал дикка хьалха — май бетта кхоачашйир цар. Хlаьта ах шера план — 28 июнь тlакхоачаш.

Доаркашта юкъе аьржача социалистически яхье хьалха Губанова Роза я. Юкъера лаьрхlача 12 — 13 килограмм шура йоакх цо хlара кхоабача Iаттагара, хlаьта колхозе гlолла 10,5 килограмм йоакх.

Поагlа йоакхо ю колхозтоша lан замалахьа хьайбаш кхабара шортта тайп-тайпарча доакъаращца lалашдара.

— Олвагlа ухх шера 1700 тонн йол, 7500 тонн силос, 1500 тонн сенаж кийчъе езаш я боахаме лаьрхlа доакъар lалашдара вlашагlъелла бригада. Цхьабакъда, цунах кхоачашбаь lе дага яц цун коллектив, — йоах колхоза председатела Шадбиев Ваха Шанпович.

Фу даьд хlаназе? lалаш а я хьайбаша la доаккхаргдолча хьатlаеча дlаоттаьй эзар тонн совгlа йол. Цунах 250 тонн кепаш еш lалашъяьй.

Поккха доакъара цех я колхозе. Шин сменагlа болх беш дийнахьеи буси 30 тонн гранулаш кийчъю цига болх беча наха.

А. ТЕМИРСУЛТАНОВ.

НАХА КХЕТАМ БАЛАРА БОЛХ ТОАБЕШ

Кагирхой бахача дІа а ухаш

«Идеологически, политико-кхетам балара болх дІахо тоабарах» болча КПСС ЦК социам тІа аьннад «ла йиш йолаш хІама дац, нах бахача моттигашкахь общежитешкахь бу нхетам балара болх наст-наста меллуш хилар». Цудухьа да парте Заводской райкомо Черноречье яхача поселке микрорайона совет хьаяр. Цун председателалла хержав химикий ДК директор А. М. Попов.

Микрорайона «совето, культпросветбалхахоша, общежитешкарча кхетамчаша дукха къахьег поселкерча маха юкъе бу политически болх тоабара. Къаьстта теркам тІабохийт укхаза ДК «пенале арахьа, хоадам боллаш аьлча, общежитешка беча балха.

— Ала дезаш да, — дувц ДК художественни совета председатела НГІАССР заслуженни артистка Е. Ф. Сыщиковас. — массехк шу хьалха тха художественни самодеятельноста коллективаш балха тІа чІоаггІа ІатІаьаш дола кризисни хьалаш нийсденнадар аьнна. Хетаргахьа самодеятельни коллективаш балха формаш хувца а цар состав керда яккха а еза ха тІаккхьачча моллагІча культура ЦІагІа а юкъ-юкъе нийслуш хиле деза цу тайпара кризисни хьалаш. Уйла а я, оаха лаьрхІар, состав хувцара бола керттера някъ гонахьарча общежитешка бодар ба аьнна. Цига бахача махах дукхагІа бараш кагирхой ба, цар дезал а бац, хІаьта шортта муъьа ха а я.

Белгалдаьккха деза СССР 50 шу дизара цІерагІча химически Анисимова цІерагІча мехкадаьтта такхдоаккхачен заводий пхе общежител совгІа, укхаза агитплощадкаш, берий клубаш, школаш, домоуправленей цІе уголокаш, «Грозный» оалаш йола турбаэ хилар. ДК балхахой багІац нах шоаш болча хьабахнарга хьежаш, уж шоаш дІаух общежитешка. Эггара дикагІа дола бетташ да тха гІулакхьа августи сентябри. Цкъа-дале, кружокий балха сезон йолалу цу хана. ШоалагІа-дале, дийнахьарча институташна, техникумашка деша багІарий метта керда кагирхой боагІа общежитешка баха. «Къаьнарчарцара» къамаьл-м хьадда а гІулакхех а хул: царца Дворецa балха хьакъъаха, общежитешна де дезача гІулакхех дувц, царна хетараш предложенеш дІа а лаъеш. Нердабаращцара къамаьл хул мукъача ханах кхетамца пайда эца безам хиларах. Дворец цу гІулакхьа царна пайдане хургхиларах.

— Дувла тханцига, — оал ДК балхахоша, — хьажа оаха фу ду, раьза ца хуле, юха ца дахка йиш ма йий шун.

Цул совгІа, аргІанара селон йолаеннача хана художественни коллективаш репетицеш наст-наста общежитей фое хул: из да гаьна дІа а ма долхаш укхаза хьажал шоашта могадер мел сакъердаме хІама да яхилга.

— ВІарахьежа дог доагІаш хІама да, масала, — дІахо дувц Е. Ф. Сыщиковас. — «Березка» яхача тха кхалнахьа вокальни ансамбла репетице духхьащха баьхкача мехкарий бесаш мишта хувцалу. Долалу тхо унисонагара полифонически дукхача оавашка йоала традиционни распевка е. Тханцига духхьашха енача хІаране юхьа тІа хул чувствай ерригга гамма: хьалхагІа лерг хьеккхе ладугІаш багІа, тІаккха раьза хиле цецбоал, тІеххьара а, из да тхона эшар, шоай дог отт царна юкъебаха. Тхо тийша да мехкарий тхоайцига ДК боагІаргхиларах, «гоІтара» агитаце шій гІулакх дахьд.

Двореций а культура ЦІеной а эггара дукхагІа нах чуоаш йола мероприяти я хьалхарий сайре. ВоаггІаш бола теркам тІабохийт цу гІулакхьа химикий ДК. Амма, моттигера башхалонаш теркал а яь, цу тайпара сайренаш общежитешка е доладенийд тхо.

Ховш да, моттигашкарча традицех маьре яхаза йола кхалсаг, йоІ, хийрача маьча сагаца улица тІа араллар а куцахьа доацаш хилар. ХІаьта клубе халха юлар-м геттара во ма дий. Обычай дІаяла езаш а яргйолаш а я, амма хІаьта а, хІапз укх сахьате йиза дІаьлинаац. Из Іаьдал хІанзарча ханаца тарлуш доацилга шоашта ховшехьа, мехкарий лоархІабац хийпа цунна дукьал боала а ма дІакхосса а. Цар безам ба халхарий сайренашка аха, амма маха хІама алар кхер. ХІаьта общежитера гІулакх кхыча тайпара да, укхаза берригаш а шоай бараш ба, цар хІама аргдац. Цхьабакъда, укхаза а, мехкарий халха бувла безам оттийтара хьалхагІа вайнаьха ашараш эшх оркестро.

— Оаха моцагІе а теркал даьдар, — дувц ДК политико-массови отдела заведующе А. А. Савинас. — культпросветучрежденешна пропагандистски болх бе эггара халагІа хилар. Производстве кІаьд ма лой нах, цудухьа концерте, кружока заняте, кино, кхыча сапаргІата довкхача моттиге баха дукхагІа безам хул цар. хІана аьлча укхаза духовни а эмоциональни а разрядка луш бола сакъердам ба, хІаьта лекцега ладувгІа махача чІоагІа уйла е еза, лектора дувцар кхетаде гІерта веза, тІаккха из атто дац. Кхьметтел геттара дикача лектора актуальни темах йола лекци ешаргйолга ховш хилча а, башха безам хилац цига маха. Цудухьа оаха лаьрхІад лекцешка ладувгІа мах тхоаш долча хьа а ца хьехаш, уж болчa, царцига дІаьхя.

ХІанз лекционни пропаганда доккха даькъа общежитешка дІадихьад. Дукха мах а болаш йолча йоккхача зала чу, йоккхача сцена тІа ма гІулакх деш хилча «паради гІар-тата», совдараш хул, хІаьта общежите (ма а цІа ма дий) маха дикагІа ладуві, кхетаду, дегардар оал. Цу тайпара «шорттига» деш дола къамаьлаш дукхагІча даькъе ираґІа, проблемни, долче дукхагІа пайда луш хул.

Нах бахача моттигашка ДК беча балха керттердар система хилар да. Из хилийтара дукха къахьега дийзар. ТІеххьарча шерашка ДК а общежите а планаш къастъаьста ца уттаеш, комплексни уттаю, цар чулоац дукха цхьано чакхдаха дезаш дола гІулакхаш. ХІанз массазара гІулакх а хинна дІаттад: план оттаяь яле — из кхоачашъе, Іайха цу тІа белгалдаь цхьаккха хІама ма дита кхоачаш ца деш, кхы меттел цкъарчoв хІама ца хулаш дисар а юкъагІа ма дита, аха дешаш.

—Хьаэцаргьа вай, масала, ювцаш йола, лекцеш, — дувц СССР 50 шу дизара цІерагІча завода общежите йоккхагІа йолча воспитатела Л. И. Буденкас. — Уж юкъ-юкъе ешача хана, геттара хала дар нах царга ладувгІа боалабе. ХІана уж хІара шимарча дийнахьа еша доладеннача хана вахара дакъа а хинна дІаоттай уж.

Хьалха 5—6 саг воагІар лекце. ТІаккха фу мероприяти лархІа йиш я цунах? Иштта гІулакх нийсделча кхычахьа-м нах баьхка бец аьле е а ца еш ютар уж. ХІаьта укхаза нах кІезига боллашехьа ешар лекци. Фудар ДК балхахоша лерхІар? Нагахьа санна лекци дика хуле (хІаьта уж дукхагІа йолча хана дика хулар), цІаьхха лекци хилча уж 5—6 ваьза Іергваш, хІаьта шоашца кхы а нах а боалабергба. ХІанз общежите баха нах лекцешна яха Іаш, цар заявкаш тел из с вож лекци, доклад, беседа еша яхаш.

— Общежите чакхйоаха мероприятеш, — йоах химикий ДК директора А. М. Попова, — дукхагІча даькъе балха деношка еш я. На ду оаха балха дийнахьа саг кІаьд а лийна баьд. ... ара вала безам а боацаш цІагІа хулаш хилар, царьа, а дах. ХІаьта шоаттен чІирадди ДК болх бу деношка тха.

Нагахьа санна дезал а болаш волча сига телевизора юкъе вагІа, цІагІарча библиотекага хьажа, шийн мастерской болх бе, хьацшашка вахагІа йиш яле, общежите вахачун болх баьлачча тІеххьагІа деш мел дола хІама ше вахача цІагІа доацаш арахьа да. Цудухьа да культпросветбалхахой культура ЦІенах поселка бахархоца салоІаш йола керттера моттиг е гІерташ хилар. Из а система керттера дакъа да: балха деношка а салоІача деношка а ца соцпаш болх беш хилар. СалоІача деношка Іурра дешийса яххалца йиллa я ДК маІарац. Болх беш хул библиотека, читальни зал, шахматни клуб. Агитпункте бета цоза шоаттадеп нах тІакхеш хул республика Лакхехьарча Совета депутат, юкх шин шоатта деношка — юрист. Бакъда, салоІача деношка къаьстта хьинаре болх беш хул тайп-тайпара кружокаш, художественни коллективаш, хьувкх кинофильмаш.

— Дукхача хана, — дІахо дувц А. М. Попова, — грозненски филармоне артисташ, города музыкальни школай лакхерча классашкара дешархой а баташ оаха еш хинна «шоатта дийнахьара музыкальни гостиннеш» тІаьццаш бацар оаха хьаьший бе лерхІеш хиннареш. Хетаргахьа, цІенхаштторча музыкага ладувгІа кийча бапар уж нах. Дита мегаргдолаш а дар из гІулакх. Амма оаха кхоачаш де лаьрхІар дега лаьца хІама. Общежитешка маха юкъе агитаци йолайнр, цар самолюбе хьалхьоае а гІерташ: фуд из классически музыка йовзаш яхар! ХІанз аьсса хилац «музыкальни гостиннеш».

— Нах бахача моттигашка бу пропагандистски культурно-просветительни балха система, — къамаьла юкъе воагІа, — СССР 50 шу дизара цІерагІча химически завода заводской комитета председатель В. С. Моковкин. — гуш я из аьхний, клубни болх лаьтгІбеннача, мах отпуски ухача хана а, юкъах йоалаш ца хиларах. Цу хана геттара сих лу спортивни болх.

ДукхагІа бола секцей кулгалхой общественни хьисапе болх беш ба. Механик Г. Ф. Юдин спортивни гимнастика секцена керте латт, слесарий бригадир А. И. Родин, — кулгашца ловзаеча бургаца, волейбола, яйгача атлетика секцена, ДЮСШ преподаватель Г. А. Михафлик завода футболисташта тренировка еш ва, хІаьта лабораторе начальник А. Н. Костюченко радиотехнически кружока керте латт.

Общежитешка беча балхана, дувнилга а йоацаш, дукха да йоакхо е еаш дола хІамаш, цо дукха ха дІалоац. Амма цунах массанена а боккха пайда а боал: культура Дворецa а общежитешна бахараша а.

Къайле йолаш дац, кагирхоша мукъа шоай ха сакъердаче дІахьоргйолаш, царна гагата хетаргдоацаш гІулакх вІашгІехьдоаккхаш уж хиларах, хулиганствах, вочa компанеех лорабара гІулакх а вай дага кхоабаш хилар. Бахьан доацаш дац Черноречье яхача поселкерча общежитешка корта бохабу малараш мийнеи нарушенеш яьц моттигаш тІеххьарча шерашка геттара кІезига хинна хилар.

Цо хьаьокх нах бахача моттигашка кхетама болх бе болабеш, химикий культура Дворецo шийна хьалхашка лоаттадаь хинна керттера декхар — цига бахача маха кхетам балар — кхоачашдеш латташ хилар.

Е. МАКСИМЕНКО.

«КОНСЕРВПЛОДООВОЩ» ОБЪЕДИНЕНЕ БОАХАМАШКА

Дикех дика лоархІаш хьайоагІа тІеххьарча шерена къонача коммуниста Ахмадов Вахас кулгалдеш йола Саьмчулашкара консерваш еча завода коллектив. Цехаш, складаш, консерваш ю, сон йоаккха агрегаташ техвасе тоаяь дІаболадаьб цо укх шерара болх а.

Ахмадов Ваха ще мугІарера болхао волаш хьалха цу заводе къахьийта саг ва. Цул совгІа цу коллективе тайп-тайпара балхаш даь ба цуй да гІурбаш а, мехкарий а, вина а.

Дика йовз Вахийна коллективна цун болх вІашгІехьбаккхара дукхагІа эпаш дар. ХІаьта нахаца дег тІара ола безамаш ца беш массанеца а цхьатарра лийса хиларах вез из маха. Цо аьшпар ду. Цу гІулакхаша вІашгІехьдалийтад къахьегама тІера йоаш дика коллектив вІашагІйоалл.

Вахас санна дукхьала цу заводе болх бе волавелар заводе дикагІа йолча цеха начальник Хачукаев Супьян а. ХІана ткъо шу да цо цига къахьега. Совхио алал 7 йолаш 8.5 миллион условни банка консерваш йир цун коллективо, итталгІча пятилетка алал 7 ноябрь тІаккхоачаш а еш.

— Толамаш даха карагІдоаний тха коллективера йох шоаш керттала дІ маса хана нийча, барт болаш хиларо, хьалхашка латта декхараш кхоачашдара ерриге уйла тІаьхийта, балха ханах цхьа минут пайда боацаш йоа ца яра. Йоакхо еш къахьегаро, — йоах Хачукаева. — ХІаьта укх шера нарсаш берхІала йоххаш болх бергба тха цехо. Нарсаш хьаллалехьа уж берхІала йоххаш царна тоха еза баьцаш: петрушка, укроп, лавровни гІа, парел совгІа бурч Іалашдеш да тхо. Хьалха мариновать дора оаха нарсаш. Цхьабакъда, даьча тохкамашa хьахьокх берхІала еча нарсаш маха дикагІа дІайойелта а уж дукхагІа езилга в. Цудухьа лаьрхІад оаха нарсаш берхІала йоххa.

Хьокхамашка дилача Супьян кулгалдеш болчул тІехьаюсаш але а, цхьоагІо йолаш а декхараш толамца кхоачашдеш а я кхыйолча цехий коллективаш а. ХІаьта йугІерерча боахлошта юкъе декхарех дика лоархІабеш къаьстта хьийара къахьег: Товсултанова Юлияс, Хукумов Лом-Іаьли, Дудаев Шерипа, Нудаев Хьасана, Дадаева Розас, Ахматгириева Лунвас, кхычар.

«Консервплодоовощ» объединена юкъедоагІача боахамашта юкъе яьрнеча социалистически яхье тІеххьарча итт шера хадданза хьалха йолаш хьайоагІа Ачхой-Мартановски района «Новосельский» совхоза коллектив. Паччхьалкхеяна соми баьцадаараш дІадалара пхе шера план совхио 15 сентябре кхоачашйир цо. Хьинарe къахьегаш хьайоагІа укх шера а. Дукха ха йоацаш, каст-каста йоачаш хулаш хиотта эттача хана, сиха тІайоалар кхашка йоархІац. Царна оасар де дезаш хулар хІара цІера даьлча (цкъа латтача хана бетта цхьа дийча а доал из). Иштта халача хьалашка кхьметтел совхоза контора, консерви цеха болхлой оаргагІа буваш. Цхьайолча хана шоаттa а кІарена а деношкa къахьийгар совхоза баьцадаараш ледедечар. Цудухьа оасарах цІени долча кхашка дІа мел йийна культура дикен киз болашем дегІаенай.

Зене йолча садоахача хІамашта, лазарацта духьала хан-хьицхьа молхаш а еттаеш, хий а дулаш лелаеча беша дика летаб сом а.

Къаьст-къаьста болча болхлоашта юкъе шоай декхарех дика лоархІабеш геттара овсаре къахьег Къахьегама Сийлен кхоалагІча степена орден лелаеча механизатора Сапаров Амаде, Канаева Румина, Гапаева Мединс, Мнаева Зарес, кхычар.

А. ЗАЙНУТДИНОВ.

ДИКА КХУВШ ЙОАГІА АХАРХОЙ ТІЕХЬЕ

Вай мехка кхувш йоагІа тІехье лаьтта деаш, лаІттамцарча балха тІакхуваш хьалкхеир боккхача лоархІаме да. Цу гІулакха лаьрхІа хІара шера колхозашка, совхозашка, районашка чакхйоах къонача ахархой конкурсаш. Цига дикагІа дола толамаш гойтараш дакъа лоацаш хул республикански яхьашка.

Иштта, укх деношка районашка хьалхара моттигаш яьха ткъаь виъ къона ахархо вар республиканскии конкурсе дакъа лоацаш.

...Тай мо нийса аьхача лаьтта мул буллаш, ерригa аре татах айяь йолаелар болата «говраш». Говр хьовзе тІакайша говрбаьреш санна курей соттеи багІа къона ахархой тракторий ноккаш бе а лехка. ХІарaвар гІерт дикагІем хозагІен шой чІегІилг ала. Дика хьожаш я конкурсий жюри а. Массане Іалаьмате дика оах лаьтта. Лаьха оцеикаш оттаю царна жюре доакъошхоша. Бакъда, массарел хозагІа даь да Бругунски № 1 йолча юкъерча школерча дешархочо Хубиева Гульнараси Серноводскерча № 3 йолча юкъерча школерча Кахаев Русланeн даь оахам. Гульнараси Русланси цу яхье котало яккхара тешал деш дола цІе ленташ, уж даьккъала а буваш, Іоахнар цар белаж тІа гІолла Нохч-ГІалгІай АССР юрта боахама министра заместитела Иванин Александр Васильевича.

Июль бетта город Воронеже хургйолча къоначa лаьттан даьй Ерригроссийски конкурсе дакъа лоацаш хургба республикански яхье лауреатий цІераш яьха Хубиева Гульнара, Какаев Руслан.

Цига а аьттув балба шуи тІа хьамсара мехкахой!

В. АБАДИЕВ.

СУРТА ТІА: республикански яхье котало яьккха Хубиева Гульнара, Какаев Руслан.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ИНФОРМАЦЕ ЦЕНТР

Московски цхьан сатийнача улицагІа дагІа дукха доккха доаца сийрда цІа. Цу чу я Дунен халкъашта юкъера Іилман технически информаце центр. Цига болх беш ба Болгаре, Венгре, ГДР, Куба, Монголе, Польше, Румыне, СССР, Чехословаке Іилманхой инженераш.

Центра керттера декхар — Іилман техникан деррига доакъош чулоацаш хургйола дунен халкъашта юкъерча Іилма - технически информаце системи къамий системашта кооперированни яра ларда тІа хьаелга. ЛоархІаметІа берех цхьа лостам ба — информационни процессашта автоматизаци яра керда средствашц методаш балха юкъейоалаяра ларда тІа хІанзара информационни технологи кийчъелген практически караерзаелген.

Вокха болх бу центре СССР Іилмай Академе лоархІамеча институтийи кхыча организацейи СЭВ Іилма-технически проблемашта йолча координационни органашта гІулавх деш.

ВІарчча хьаяйцача центра автоматизированни службашa хІара шера 300 эзар совгІа документ кийчдеш чакхдоаккх. Цу долча мехкашна дукхьагІа гІулакхаш леладара дукхача хана лаьрхІа целевой программаш информационни Іалашъяра отделе. Аьрдехьара аьттехьа: ГДР-ера вокхарІвола Іилман болхло Хейнер Хантшель, отдела заведующи Уве Вольф (ГДР), советски специалисташ А. И. Лопов, В. Л. Кириллина, Польски Халкъа Республике вокхагІвола Іилман болхло Богумил Стахура «КарагІдаьккхараш перспективаш» яха арахеца кийчдаьча аргІанарча информационни сборникага хьожаш ба.

СУРТА ТІА: СЭВ членах...

В. КОРЗИНА сурт. ТАСС фотохроника.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссийн

ТОВАРАШ — ХАЛКЪА

Халкъа эшача товараштен, торговленен, промышленноста, транспорта, бувзама йолча Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссеша цхьаьна яьча заседане йийцар «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене генеральни директора заместитела И. Д. Шевлякова, «Терек» яхача объединене генеральни директора заместитела В. А. Маринчука, «Автоспецоборудование» яхача завода керттерча инженера В. Д. Вахтина, «Металлист» яхача завода керттерча инженера В. Ф. Фаркаша, Грозненски радиозавода ПТО начальника заместитела Э. Н. Бобровас яь докладаш.

Заседане иштта ладийгІар халкъа депутатий Грозненски городской Совета исполнительни комитета горплана заведующе А. И. Веденинай содокладага а.

Комиссе белгалдаьккхар «Грознефтеоргсинтез», «Терек» яхача объединенеша, «Автоспецоборудование», «Металлист» яхача заводаша, радиозаводо, город Грознерча кхыча промышленни предприятеша халкъа эша товараш дукхагІа арахецара а цар ассортимент товаяра а производства темпаш сихъеш хилар. 1979 шера уж арахийцад 231 миллион сома маьха е 1978 шера хиннарашца нийсдича 103.2 процент дукхагІа. Пятилетка йоласлча дена 300 совгІа тайпа керда изделеш караерзаьяь, шеръеннай тІехдинача продукце номенклатура. Пятилетка диъ шера дукхача маха эшача 135 тайпарча изделена паччахьалкхен дикала Знак енна. Городерча цхьайолча предприятешка дукхача маха эша керда товараш арахецилга карадерзадаре болх беш ба.

Цунца цхьана комиссе белгалдир халкъа эша товараш хьадера Грознерча промышленни предприятеша беча балха юкъе цхьадола кхоачамбоацараш а хилар. ИтталгІча пятилетка диъ шера культурно-бытовойн боахаме эшен товараш арахецара план городерча предприятеша 97.6 процент мара кхоачашъьяц, ара ца хецаш дисад 4,4 миллион сома товараш.

Культбытен боахаме эшен товараш арахецара план кхоачашъелга хаддаьна Іалашдац «Металлист», «Трансмаш», «Автоспецоборудование» яхача заводаша, радиозаводо, «Терек» яхача объединене. Дукхача предприятеша кхоачашъяц Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совето кхы тІа а уж товараш арахецара оттаьь заданеш. Царех я «Грознефтеоргсинтез» яха объединени, «Нефтехимзапчасть» яха завод, культура министерства ремпромкомбинат, Грозненски ремонтно-механически завод, кхыраш.

ЧІоагІа мела лел халкъа эша товараш арахецара технологи эргальнига товара болх, ледара лел дукхача маха эша товараш арахецаш йолча предприятешкен цехашкен реконструкци елга а, уж шеръелга а. ХІанз а дукха я кулг-нара ду балхаш дукха долаш, лерттІа балха хьалаш кхьа ца деш, бытовой цІенош доацаш йола предприятеш. Цхьайола предприятеш цхьаккха бахьан а доацаш ара ца хецаш сайцай хьалхагІа арахецаш хинна изделеш, кхоачашъяц изделей керда тайпаш арахецара заданеш.

Комиссе белгалдаьккхар Грозненски городской а горедерча районий а Советий исполнительни комитеташа культбытен боахаме эшен товараш арахецара оттаьь планаш ерригача предприятешка кхоачашъяйтара мел доагІар деш ца хилар.

Массазарча комиссеша город Грознерча промышленни предприятей кулгалхошта рекомендацеш елар халкъа эша товараш арахецара болх тоабе, цар дикал лакхъен ассортимент шеръен аьнна.

НАХА ГІУЛАКХ ДЕ ЭША ГІИРСАШ — СИХАГІА

Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета жилищно-коммунальни боахамен бытовой гІулакхаш дареи массазарча комиссе кІоаргга теркаб НГІАССР юрта боахама министерстван «Консервплодоовощ» объединенен республика юрташка наха бытовой гІулакхаш ду предприятеш хьалъяран йолаш яраш шеръяран беш бола болх. Массазарча комиссе председатела гІишлошъеча Нохч-гІалгІай управлене начальника Э. Э. Исмаилова председателал а деш укх деношка хилар массазарча комиссе заседани.

Депутаташа белгалдаьккхар НГІАССР юрта боахама министерство наха бытовой гІулакхаш дара заданех лоархІаьйоацилга. ДІадахача диъ шерен пхе беттен бытовой гІулакхаш ду объекташ хьалъяра а йолаш яраш шеръяра а план кхоачашъяргa хьежача гуш да 10-ча пятилетка заданеш кхоачаш ца яра кхерам болга. «Консервплодоовощ» объединене пхе шера заданел совгІа даьд бытовой гІулакхаш, хІаьта а геттара во лел банеш хьалъеча капитальни вложенеш караерзаелга (25 проц.), быта цІеноw хьалделча (57 проц.).

Наха бытовой гІулакхаш дечара дикадар белгал а даьккха, депутаташа уйла тІаяхийтар моттигерча Советаша деш дола тохкамаш республика юрташкара бытовой гІулакхаш ду предприятеш хьалъяра шеръяра Іаьха сихдеш доацилга. Хьалъяна йола объекташ дукхагІа а Грозненски районе. ДукхагІйолча хана бытовой гІулакхаш ду объекташ боньовна дика кийчъяьза — тІаьогІа няькъаш доацаш, хьалхацкара ковнаш гаьнаш, зиваш дІадегІа доацаш дІател.

Шалински, Назрановски, Гудермесски, Ножай-Юртовски районашка моттигаш я бытовой гІулакхаш дечa предприятей помещенешка кхы гІулакхаш леладеш.

Комиссе тІаьйцача социал тІа республика юрташка бытовой гІулакхаш дара предприятеш хьалъярен йолаш яраш шеръярен план кхоачашъяра де доагІа балхаш могадаьд.

ВАЙ ВАХАРА СИБАТ

СИБАРЕГІЕН МЕХКАДАЬТТАХОШТА ЧУІЕ ЦІЕНОШ

Шерагара - шерага гаьнагІа къулбаседенгахьа. Шан океана йистошкахьа аха деза Малхбузен СибарегІа мехкадаьттен гази лохаш. 15 шу хьалха эггара хьалхара мехкадаьтта тонка яьккха 62-гІа параллель, тахан мехкадаьтта района эггара къулбехьара дакъа кила мегаш я. ХІанз укх сахьате мехкадаьттен гази лехаш тохкамаш ду Полярни гоІ доазон тІа. Кхы а къулбаседенгахьа, Карски форда йисте оттаьй шийн буруй детта вышкаш Тюменски геологоуправлене аргІанарча экспедице. Буровойгара Къулбаседен полюсата кхача Тюменага кхача миссел мара гаьна яц. Транспорта керттера тайпа — вертолеташ. Цар гІоца кхуьх цу районе машинаш, оборудовани, нах, кхьметтел маха чубаха моттигаш. Цу тІа а дицдалийта йиш яц, дукхагІа йола мехкадаьттен газа йоалла моттигаш даим гІор йоаллачеш упалаш йолчеш зоне хилар. Іай 60 градусага кхоач шелал. Аьхний — доха миссел дунгатийн мозийи.

Керда доагора район караерзае долалуш шеха эггар мехкадаьттахойи цар дезалийи быт мишта вІашгІехьйоаккхаргья укхаза аха дош. ХІара буровойна дилла а хургйола поселок хьалъяр — чоалхане, дукха мах бодаш, тІеххьара а, дикача дас дергдоаца хІама. МоллагІча цхьан мехкадаьтта доаллача моттига запасаш боарам боацаш мичай. Мехкадаьтта е газ кхоачаелча — хІаманна эшарг мачий поселок. ШоллагІча оагІора, мелла безам хуле а хІамигача поселке хила ма дий серанса йоаггІача тайпара уровень хьае, мехкадаьттахой дезалашта болх бала.

Цу сахьате корачнзар проблеме дикагІа йола решени. Специалисташ къувсаш боаккхаше, мехкадаьттен газ дола моттигашта разработка еча моттигашка хьахилар массазарчар тайпа йола поселкаш.

Тахан регион караерзаяра стратеге кийса Іилма-технически медико - биологически кІийле я. Дувцар да Тюмена къулбаседен оагІон Іалама рузкъашта эшелонированни наступление яр. Караерзаяра метод — экспедиционно-вахтови.

Малхбузехьарча сибирски мехкадаьттан газен ресурсашта еча наступлене керттера центраш я исторически хьаьхинна къулбехьа Транссибирски магистрала трассана юхе а цу трасса тІа а яда йоккхий городаш. Мехкадаьтта Приобье уж а Тюмень Тобольски.

ШоллагІа линн — базови городаш оалаш яраш, дукхагІча даькъе йоккхалга диллача юкъерен ханага диллача къонен. Уж я Сургут, Нижневартовски, Нефтеюганск, Урай, Надым, кхыйола мехкадаьттахойи газовикийи дезалаш дилла а баха моттигаш.

ТІеххьара а, кхоалагІа линн — мехкадаьттен газ йоаллача моттигашка ехка вахтай поселкаш. Эксплуатационникаш хьаккувл укхаза вертолеташца е самолеташца. 12—15 дийнаьха болх бича, уж юхаух базови городашка, дезалаш болча. Са а лоІ цар 12—15 дийнахьа.

ХІанз укх сахьате экспедиционно - вахтови методах пайда а эцаш доаих СибарегІа 40 процент мехкадаьттен газ. Нагахьа санна 1975 шера вахтови экспедицешка 175 эзар сагат кІеззига дукхагІа мара боацаш нах хинна бале, хІанз укх сахьате уж 240 эзар сагага кхоач, хІаьта 1990 шера из цифра, специалистий лоархІамегІа, шоаза лакхъяла езаш я.

Амма укхаза гІулакх боккъалдар аьлча, дукхьал цхьан экономех лаьтта Іац. Юацар я наьха унахцІено, царна лерттІа дола вахара хьалаш Іалашдар. Медицински тохкамий даннеех, дилла а Полярни гоІал къулбаседенгахьарча мехкадаьтта а газ а йоаллача моттигашка бахача болхлой унахцІеноана зенна а доацаш цига яккха йиш йола ха кхаь шерал тІех яц. Тахкарa мехкадаьттен газ йоаллача керттера моттигаш йолча полярни гоІал къулбехьа ядача районашка яккха йиш йола ха а ворхІ шерах совгІа яц. Экспедиционно - вахтови методо практически дІадоах уж декхамаш. хІана аьлча мехкадаьтта края керттера базови городаш — Сургута Нижневартовски — йола юкъера Приобье дилла а баха йиш йолаш моттигаш я.

Экспедиционно - вахтови метода идея боккьонца чакхъяьнарг лархІа йиш яцар юкъарчал доаццаш вахташка эксплуатационникашта эша лерттІа дола чубалача моттигайн бытовии хьалаш хьа ца дича. Ленинградел Киевовойн эксплуатационни проектироване Іилма-тохкама институтай специалистaша оттаьй компактни вахтовии поселкай проекташ.

Миштай уж?

Йолаш я 25—50 сага я кхо эзарнега кхачалца болча е кхы дукхагІча наха лаьрхІа йола массехк типовой проект. Масала, 25 сага лаьрхІа йола вахтови поселок 60 градусага кхоачаш шелал латтача хана а тІехь йовхал чусацае йиш кулийтача пенопластови прокладкашца йоахъаьча яйгача конструкционни материалах хьалдаь оригинальни конструкци йола шоаза вІаштІара даь цІеношт да. ХІара царна чура цІа 2—3 сага лаьрхІа да. Ишкапаш, диван-менгеш, истолаш, табуреткаш — яйгІа хургйолча тайпак я. Уж дІатІачІоагІъю кІийленаш, тІа, пенаш тІа, дІа-юха яхьа атагІа хургйолаш.

ЦхьоалагІча этажа тІа нах чубахача цІеноел совгІа паргІата вестибюль я, цоллагІа чутІа — атта кинозал е йиш йола столови, йоккха йоаца библиотека, истола тІа ловза хІамаш, радиоприемник а чуйолаш йола салоІа цІа да. Хила езаш я иштта душ, барзкъаш доакъадара йола помещени, бытовой цІа.

Помещеней къаьст - къаьстача блокех латта цІеноп хьаьІашагІдохка а вІашагІдаха а квалифицированни специалисташ эшац. ВІашагІдаьхача уж дІа-юха дІахьа йиш я фегарча а лаьттарча а транспортаца.

Кхо эзар сага лаьрхІа поселок а цу наха кхоачамбалла долча цу тайпарча конструкцех долча цІеноех латт, амма укхаза столовена, кинозала, библиотекана, иаьк дечa бассейна, Іай замина лаьрхІача беша йола помещенеш къаьста я. Дицденнадац почта, прачечни, баня чухургйола помещенеш нийтъе а.

Цу тайпара йола поселкаш хозахет мехкадаьттахошта, Малхбузен СибарегІен мехкадаьттен газен промыслашка массанахьа а уж хургйола ха гаьна яц.

Александр ДЕДУЛ, АПН обозреватель.

Хьашташ кхоачашдергда

Назрановски маьхк ю завод декхарийла я тхойн районе баха 70 эзар сег совгIа бола нахи Карабулак яха поселокан маьхкацен маьхка-булочни изделешцен Iалашъе.

Дукха ба тха заводе шоаш кералаьца гIулакх деаш, коллектива сий деш, хьокхаме къахьегаш бола дика, бокъонца бола болхлой. Царна юкъе я бод хадверий бригадир йола Р. Чаппева, маьхк йоттарий бригадир Ф. Хамчиева, кьоарловсаш йола Ф. Хаштырова, дукха ха йоацаш балха ела Я. Евлоева, лабораторе заведующи М. Султыгова, бод хьуш йола С. Мальсагова, болхло Д. Албогачиева, дукха юхьбараш.

Дукха кхоачамбоацараш да заводе, оборудовани настласта йох. Из бахаьи долаш лерттIа болх хьабе йиш хилац, рити телхаю. Эсела я оаха арахеца продукци, кIеззигта арахец маьхка-булочни изделеш оттаьча ассортиментагIа.

Ремонтно - восстановительни балхаш чакхдаха деаш хиларца дувзадена йоккхий халонаш тIалатт хIанз завода. Завода певаш дукхача моттигашка лийлха да, хин проводния завод Iанарца Iалашъеш йолеи линеш чехкка капитально тоае езаш я, электрически сердало геттара эсала я, канализационни сеть дIахо болх бе йиш йоацаш я. Дукха оборудовани физически тишъеннай. Кхоачамболаш яцар бод чубетта формаш, люлькаш, лотокаш. НГIАССР кхачан министерства чIоагIIа тIо а дала кхачьай тхона люлькаш, кхоачамболаш я маьхк ю формаш.

Донкха новкъостал ду тхона «Электроинструмент» завода коллектива кулгалхоша. Района цхьадолча боахамий кулгалхой а хул маьхк еча заводе баьхке тха гIулакхаш мишта лел хьожаш. Цар дика кхетаду маьхк еча заводо лерттIа болх бар мел лоархIаме да. Оаха чIоагIа баркал ях тхоашта хадданза новкъостал деш болча ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» заводá. Назрановски кирпичи еча завода, ялат дIанийдеча Плиевски предприятена, маьхк массанена а эшилга дика кхетадеча кхыча организацей кулгалхошта а.

Капитальни ремонт эшаш я хIана ухх саьхьате маьхк йотта пешкаш. Оаха яьча тескуци ремонто йиш хилийтай тха цхьан хание продукци арахеца, из а геттара кIеззигача ассортиментагIа: 1-чей 2-чей сортех йола маьхк, сайкаш, батонаш. Из геттара кIезига гIулаих да. Цудухьа вай республика кхачан промышленноста министра К. Л. Исмаиловас хьожаьй тха завода ГГР яха цIена пеши. Пешк дика, дийнахьи буси 30 тонн изделеш арахеца низ болаш я.

ХIанз «Чечингражданпроект» яха институт а ремонтно - юхаметтаоттаяра балхий проектно - сметин документаци оттаеш. Республика Министрий Совет я документаци кийчъяра балхаш мишта лел хьожаш а уж сихагIа дале дахийта гIерташ я.

Дукха да тха дIахо йоданча хайа дIадаха деза кхоачамбоацараш а. ХIаьта а тхо тийша да тхоай коллектива царех лоархIаергхиларах.

Х. МЕСТОЕВ.

Назрановски маьхк еча завода директор.

СССР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПРЕМИ ЯККХА ОТТАБАЬРАШ

МОСКОВСКИ ОБЛАСТЬ. Медицине, юрта боахаме, экспериментальни биологе дукха практически декхараш къоастадеча дика техника эш хьайбайн бьцоеIайн, дийнача клеткана микрооперацеш яра.

Микрохирургена эшаш йола приборш хьаелга теоретически Iилмашта уж эшаш хиларца хиина ца Iеш из нигтта дувзадена да клеточни инженерии методаш юкъекхувларе, къастта хьайбаш дебадара балхаш дегIадоваладара лоархIамеча практически декхарца а. Цу тайпарча методо Iалашду нанна е дала тара йола тIехье хьахулийтилга.

СССР АН биологически физика Института специалисташа дукхача шерашка СССР АН биологически приборостроене СКБ специалисташца цхьана гIулакхаш леладаро торо хилийтай клетка микрохирургена, из дийна хулийтилга Iалашдайтарах электрически характеристикаш йистаран эшаш йолча кертерча приборий комплекс хьае.

СУРТА ТIА: 1980 шера Iилма-техника дакъе СССР Паччахьалкхен преми яккхийта оттабаьча специалистий группа. (Аьрдехьара аьттехьа): биологически приборостроене лаьрхIача конструкторски бюро конструкторски отдела заведующи В. И. Решетников, цу СКБ ВП керттерарех конструктор Е. Г. Иванов, СССР АН биологически физика Института болхлой — керачи клетка биофизика лабораторе заведующи, биологически Iилмай доктор, профессор В. Н. Верницев, зIамагIа вола Iилмай болхло, биологически Iилмай кандидат И. В. Крастс, зIамагIа вола Iилмай болхло Н. К. Чемерис.

Н. АКИМОВА сурт.

ТАСС фотохроника.

Дозанал дехьара

ПАЛЕСТИНЦИЙ ЛАГЕРАШ: КЪОВСАМИ ДОГДОАХИЛГЕИ

Нийтта палестински лагера я Ливана территоре тIа. Хьалхара лагераш хьахилар Ливана къулбехьерча Тири Сайдах яхача городий йисташка 1948 шера. Iаьрбий Израилеи тIом хилча бIаьми эзараш бола палестинцаш байдда лоадлахарча Iаьрбий мехкашка баха безаш гIулакх эттача хана. ТIемо бохабаьрий керда низ бола телгIи хьайра 1967 шера, Израила, аргIанара агресси а яь. Иордан яхача додача хин Малхбузехьара йисти Газе сектори дIалаьцача хана. Израильтяний репрессешен тIаоттабаьча кхерамон шоай цIеноша дуташ ала безача нхоачабкр нхы а бIаьш эзараш бола Iаьрбий. Сионисташа чакхйоахар хьалхе а оттаьча плана гIа «сийлахь-йоккха Израиль» хьде лаьрхIа политика.

ХIаране чу 10—12 эзар саг ваха «Сабра», «Шатилла», «Бурж аль-Баражна» яха кхо лагерь я Бейрута къулбехьарча йистошка. «Шатилле» чувоалеш, бIарг тIаотт гIомарах дизача галеех даьча пенашта, амбразурашкара гуш я пулеметий йовхьаш. Царна уллув латташ я тенкашта дукхьал оттаь «зIийнаш» оалаш йола рельсах яь хIамаш. Лагера чубода никълорабеш ба автоматаш бе а йоахкаш бола нах. Тхо дайза а дайзе, мерза морцал хоатт. тIаккха кулг лоастаду: «Доле» аьле.

Дукха ха йоацаш хьалдаьча шозза вIаштIара даьча цIа-тIа я лагера халкъа штаб. Укхаза тхона дукхьал доагIа цун председатель Абу Ныдал — защитни бос бола форма а юхкаш вола дIатIахьежача хьинар долаш волга хоргдола юкъера ха яьнна саг.

Тха комитет — дувц Абу Ныдала, — наха хержа цар шоай дола ду орган я. Оахош-болх беш керттера теркам тIаболийт оаха лагера бехача нахаха вахара хьал тоаларца дувзаденнача административно-боахама дешашта. Оаха хин провод, электропередача къайна линеш тоаю, керда яраш еха, наькъашка асфальт бул, лагера санитарни хьолашка бIарг лоих. Иштта йоакхо ю оаха тхоай территоре тIарча школайи больницайи. Хоаш да, дукха проблемаш ухт тхона хьалхашка, царех керттеръяр я кхоачамболаш средствашца хилар. ХIаьта тхо мишта дах, хоададу председатела шин къамаьл, шоашта гургда шоана.

Абу Ныдал хьалха а волаш чакхдоал тхо лагерага хьеже. Картонах, фанерах, кIаллах, дикагIа яраш а сирача кирпичий блокех хьаьлаь геттара зIамига хIамилгаш я уж чубехараш. Цхьаккха порядок а йоацаш вIаштIа а хоттаенна агIача царна юкъера улицаш ши вир а вIашш тIехйоалалургйоацаш готтеи хьувзаш я. Дукхьача цу тайпарча цIаьгашка пхиъ-ялхъ — ялхъ-ялх саг вах.

Йоаха йоацача майда тIа, дика дом а хьебеш шоаш Iомабеш волчун командагIа маршировать деш я защитни оалача бесах йола форма а юхкаш автоматаш а йолаш болча кхуаш боагIача кагийча наьха отряд. Цигга вокххагIа волчо дIа а хьехаш пулемет вIашагIъянкка а вIашагIйолла а Iомалуш дагIа 12—15 шераш даьнна бераш. «Джина» тIа латтача зенитни пулемета юхха декурни ва Iаьржа чо а болаш вола кIаьнк. Цуна юхха дехьеи сехьеи ши кирпишк Iо а йилла бурганаш ловзаш да царел а зIамагIа дола бераш. Дийлла латтача пурех а наIарех а чухьежача гуш ба бараькаш дутташ, диттараш хьалъохкаш, хIама кийчдеш, берашна хьожаш бола кхалнах. Дукха къоначий тIеба тарлуча кхерамах лагерь лорееш ба хIанз, вожаш городе балха бахаб, дувц Абу Ныдала. Балха гIулакх во латт хIанз, цудухьа моллагIа болх бу наха, деза ла кхийба безаш шоаш хилларгIа.

Цхьайолча улицаш тIа гIар ваккхийтай шоай тайпарча «торговой центраша»: йоккха йоацача тинашкара оца йиш я укхаза бараькаш хоге гIирси, кIада а кхегIаш а, продукташи берий ловзоргаш. Укхаза я шоай кооперативни тикаш а, цар чура керрагIча маьхах оца йиш я продукташи эггара хьалха эшаш дола товараш. Лоаллаха я йоккха йоаца баьдадаьрий базар, цига наькха гIар латт. Тхо дIадолхаш, Абу Ныдала аьлар: «Тхан шоана кийра тха вахара маьрша оагIув. Амма цун цхьаьхка оагIув а я. Укхаза боккъонца йола фронт отташ деношкул. Тхоай Даймехки шIадаха бокъо яккхара лоаттабеча къовсама фронт».

Цул тIехьагIа «Сабра» яхача лагере хилар тхо. Готтигача лоаме тIа гIолла бетонировать даьча подвала чудолх тхо. Укхаза я Палестина мукъаккхара Демократически фронта моттигера штаб. ООП чуйоагIача бархI организацех цаI я из. Пенех доахкIем тIа байнача турпалий партреташ тIа а долаш дола плакаташ. ДукхагIа бараш тхьо шу а далаза ба царех. ЦIагIа латт салтий юргIаш тIа а дидиш дола аьшка менгеш, сэмашка — автоматаш. Ах хьа а еллаенна йолча наIарах хьахоз болх беш йолча рапе ду тата, кепатохаш йола машина я болх беш. Чу а ара а ухаш нах ба.

Хьал ирделча, дувц тхона дукхьала вевача фронта кагирхой организацена керте латтача новкъоста Фаде, дийнахьа а бус а бу оаха болх, наб на техе ю ункхаза. Май бутт бекъабелча деиз дамн хьалхарча номерагIа кийча хул тхо тIема. ХIанз чIоагIIа тIатеIаб сионисташ Ливана къулбехьарча сагIонгахьарча лагерашта. Къаьстта дукха етт йоккхий топаш Тира юкъерча «Рашидия» яхачен Сайдойнерча «Айн Хьилва» оалачен лагерашта. Ввабу кхалнах, бокхий нах, бераш.

Агрессивни акцеш тхона дукхьала а ергьац алга дац. ХIара денна хIана мелац аьнна тучаювл сигала израильски самолеташ-разведчикаш, лелащ хул истребителаш а. Чехи - чехка юхегIерта даьнад израильски ракетни катераш Бейрута.

Халкъа милици, — къамаьл дIахо хьу Абу Стефа, — из практически самооборона никаш да. Нагахьа санна тхона моастагIа тIаоагIе, хIара цIенех опорни пункт хургья. 1976 шера аьхкий Бейрута хинна «Тель-Заатар» яхача лагера го баьбар аьттехьарча христианий отрядаша. Дийнахьа а бус а ца соцаш чуеттар еагIа йола йоккхий топаш. Хий дацар хин провод кьайлаир — кIеоига яр тIема кхоачо. Човнех, хьогалах, лазарех бовра бIаьш бола нах. Лагера улицаш йиза дадар декъий. Амма, из ерриге хало да а лоаш, 51 дийнахьа дукхьала лаьттар лагерь лоральраш. Лагера низ беха а беха дукхьала соцача, берригача харабаьхкача наIача наха топаш техар, човнаш хиннараш боабир, лагерь шо цIенъяь хIалах йир. Тха халкъа дицлуш дац из трагеди.

ХIаьта тахан а «Тель-Заатра» тIеоттадаьр санна дола дя нхы йийтта лагера тIаоттаде кийчлуш ба кэмп-дэвидски сделка автораши моттигера реакции. Цар лерхIараш расчет йолаш да: ООП мо йохкеш хIама техача, палестински проблема къоастае езаргьац, вешта аьлча Палестинерча Iаьрбий халкъа шин мукъахьа хила, шин мехка цIадерза, шин паччахьалкхе хила бокъо яла езаргьац. Тхоай дакхе бахьан лоаттабеча къовсаме цхьаь дац тхо. Тха бакъ дола гIулахх хьалхоацаш я еррига прогрессивни еламле, эггара хьалха Советски Союза керте латта социалистически мехкаш а долаш.

А. МАДЬЯРОВ,
АПН соб. корр.

Бейрут.

Пресса тешал ду

Кампучи човнаш ерзаеш я

«Репубблика» яхача итальянски газето арайаьккхай Кампучерча холаменех йола шин Пномпеньски корреспондента Тициано Терцане статья.

Агентство печати Новости арайоаких из кIезиг-дукха лоац а яь.

Кампучера хьал меттадоагIаш латт. Хьаел тикиллаш, кагий базараш, улицаш тIа ловзаш бераш да. Хьалха Пол Пота заьтта цар лер ютийла аьнна приказ даларагIа дIадаьха храмаш хиннача моттигашка, полотно тIатехача тховнашта кIал Iийне дIа-уеттаву даькъаза ваьккха Будда. Мохк шорттата меттабоагIаш латт. Амма хаста дицлургдац цунна шийна дайна трагеди.

Юхахьахилара символ хинна дIаоттай Пномпенах. ХIанз укх сахьате цига вахаш ва 120 эзар саг, хIаьта цунна гонахьарча моттигашка — кхы 130 эзар саг. Столице чудолхача наькъашка йоацаш я хIанз пропускаш хетта пункташ: кийнь бийла ба массанена а.

Човнаш ерзаеш я город, амма дIа-юха мел хьежача гуш да хиннараш дагадохийташ дола хIамаш а. Цхьан аггара хозагIа ярех йола Алера город оалаш хинначоах юхедисараштa юкъе хоза гоалуш доагIа мимоза.

Гой хьона, улицаш тIарен майдаш тIарен кокосови пальмаш хIанз шоай яьнна ха яьлча хила езарал дукхагIа лакхагIа йолаш. — йоах сона хьалхаваьннача Рим Рома. — Уж наха тIа хьатIаьнна я уж кокосаш... Къахетам ца беш нах боабеш хиннача Пол Пота оалар, «дийна болча хана цхьанна а хIамана пайдана ца хинна уж байнатул тIехьагIа мукъагIа фуччагIа дала а цаI де дезаш ба» — цудухьа могадора цо боабеча наькха дегIамех лаьтта хьаьндара пайда эцар.

«Са лергашка хIанз а латт «цIеча кхмераша» хьийхка цIогIарч: «Аз вургва хьо, тIаккха хьона тIа хьатIаяргья дика кокосови пальмаш!» — дувц джунглешка диъ шера каторгe волаш болх баьча мишта виcав а ца хоаш дийна висача хьалха студент хиннача Рим Рома.

«1975 шера деиз аз яз а даьдац дийна а дац цхьаккха а доаш... Сона хац се малай, — аьлар 1975 шерага кхаччалца йолча хана Пномпеньски симфонически оркестре флейтистка хиннача кхалсаго. Из марах а шин воIах а яьккхай. Цхьан наша дIабехкаб уж.

Цкъа Пурсат яхача города яьсса шин улица вIашш тIехйоаллача цхьан мининге лийра сона цхьа кхалсаг. Из хорша еча санна эгайора. КIагора хайна ягIар из, хIаьта цунна хьалхашка уллар диъ дуга олг. Цо ше уж диадаларе бакъахьа хургдар, доха а ца гIерташ. Со шийга йист хилча, из яхера а елла хьабIара хьежар сона, шийна ший бIаргадайча санна. Из хехархо хинний, цхьан цIен ялхайтта дезалхочоах дийна йисар из цаI я. Цун 28 шу мара дац, хIаьта цо дамн яхаш дар цхьа хIама из: «Хац сона-м, дIахо мишта яхаргья».

№ 1 йолча автострадана юххерча цхьан юрта сона вайра 30 шу даьнна хургвола маIа саг. «ЦIеча кхмераша» ше студент хиннилга гучадалар кхераш. Iаьдал Пол Пота бе мел даьлаьча шерашка къори меттазеи ше волаш санна лийнна из. Дикка ха льнна «ЦIе кхмераш» боана, хIаьта из хIанз а лерттIа мотт лелуш вац.

Шоашта дайна унзара хIамаш диденнадац наха «Са лергашка хIанз а латт «цIеча кхмера» деш: «Дийна витача фу пайда берза хьох? ХIаьта нагахьа санна аз хьо вийча зе доалаш а сагхургвац.» — дувц цхьан кхалсаго. Кхыча кхалсаго йоах: «Сона дийла а цхьа гIа гу: Iаьдал юха а Пол Пота бе дахa а цхьа кортол ложкъаь саг йола со царна йовзаш а...» Цу даькъазача кхалсага мар вийнав, пальма тIавала могаргдац аларах, вIаьхий саг а лаьрхIа.

ХIаьта а Пол Пота наьха цIий Iоахийтача режима кIал баьха, диъ шера лаьтта Iазап, лазараш, мозал лийна кампучийцаш дог довхац ба кхоаненга. Пномпенерча довзол дехьара баьхкача цигара гIулакхаш дувш бараш белгалдоах, Хенг Самрина правительство стабильни а эффективни а паччахьалкхен аппарах тара хилар. Хьаьй толамца халкъа боахам юхаметтаоттабе гIерташ йоахка тайп-тайпара организацеш.

Юха хьайийллай кьаман библиотека. «Дукха къахьега дийзар хранилищашкара вракхийса хиина книжкаши Iаламате бокхача лоархIамеча буддийски манускриптех юхедисараши хьагулдара. Уж Меконга йистошка гIолла дIакхийсад «цIеча кхмераша», — йоах Пномпеньски университета профессор хиннача Кон Куна. ХIанз из керда каталог оттаеш ва. Пол Пот хиннача хана грузчик ва ше яхаш лийннав Юн Нун, дукхьал цудухьа дийна а висав. Цун сесаг, пхи бер пхи воша — берригаш а боабаьб.

Хьайийллай цIи хеза йола Кампуче древни культура музей а. Бакъда, цун боккхача маьхерча коллекцеца йолаш яц дахчан экспонаташ: уж «цIеча кхмераша» деса метта кха тийххай.

(АПН).

(ДIахододар. Доладу р № 78 тIа).

Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ

САIЕХАМ

«Къаьра дув» яхача романа тIара дакъа

— Со дукха товргвац, — аьлар цо сесагага ше ваха кийчвелча. — Бердах а кхийтта сихха чувоагIа.

ЛоархIам болча гIулакха мара Берд волча саг гIоргвоацилга ховра Маккийна, цудухьа Джабига гIулакхи мар цига гIоргва аьнна дага а доханзар цунна.

Цкъа харцаьа керчача кхоийттазза го баккханза Iац оалаш да чарх. Цунах тардеккадар Сардала ший гIулакхаш. ЦаI шоллагIчул воккъагIа хулаш фу дисадар цунна дукхьал ца довлаш. Бакъда, къар ца вала гIерташ дукхьал латтар из халонашта. Цкъарчов донкха дуне готдалча санна хеталойя а, шийна тIехьа дика доацаш во дагIац яхачох ташар из. Цкъа доггIаргда-кх из ди а, мел ловш йола халонаш йицйолийташ дола ди.

Бердаца дукха чухьара гIулакхаш хинна вацар Сардал. Юрта водаш-воагIаш, е дикаво хиннача хаттар дарца хадаш дар царна юкъера гIулакх. Бакъда, юртахо хиларах бокъо лора Сардала Бердагара а, моллагIча юртахочунгара а эшаш дола гIулакх хьедеха. Иштта хиннад даьй хана дено, иштта да хIанз а. Цудухьа дукха юхагIерта воацаш водар хIанз Сардал а Берд волча. Эггара цунна воккъагIа хийттар дар чувалеи ма валеи яхаш хабар дIаьхде дезаргдолга. Чу-м гIоргвацар ер, ший гIулакх сихха дIа а дийца хадийтаргдар хабар.

Цхьа дика укхаз гIулакха хайча санна воанаIарашка техача гIанда тIа Iийне вагIаш вайра цунна Берд. «Далла хоастам ба, — дагахь раьза хилар Сардал. — Хабар дукха дIаьхде дезаргдац. Сай дувца дезар дIа а дийца сихха хабар ховдаде йиш хургья. Йешта дIаоалаш дар цунна Iаткъарг а доацаш, корта болаш хила деза», — къаткхе ше дувцаргдолчух уйла йир Сардала.

— Салам Iалейкум, — вIалла из воацаш ше мегаргвоацаш санна велакъежар Сардал, ди дика хилда хьа, Берд!

Бер тIадеча а вагIачара гIерташ Iаьдал долаш вар Берд. Наха-м из эздел долаш хилар лоархIар цунах, бакъда, Берда кхетадора ханага хьежа доацаш саг лархIаро из воаставолийтилга, хьакхаштагIа хулийтилга. ТIаккха саг хьакхаштагIа мел хул цунца дувца аттагIа долга хьанна хац.

— Ва Iалейкум салам! — вийсса ураттар Берд. ТIехьарча хана бIаргашта геттара во хIама гора Берда, цудухьа Сардала кулг дIа а ца техаш вIаьхха цунна бIарахьежар из. — Сардал, хьо ва на? — хаьттар цо юххера а из шийна вайзача.

— Со ва, со ва! — гIадвахар Сардал цунна ше вайза.

— Марша ва хьо, — гIанда юхера хьахо ваьлар Берд, укхаза вагIилга хьадар ала воаллаш санна. — Ма тамаш я хьо вар...

— Хьо дага а веха воагIа со, Берд, — юкъейккхар цунна Сардал, вла воаллар из ала а ца вуташ. — Наха эшаш саг ва хьо, даьра ва ерригача юрта эшаш-м.

ХIара деша маIан дика кхетадора Берда. Ше хеставе Сардал ца венилга ховр цунна, моллагIа дале а цхьа гIулакх дахьаш венав, цудухьа дукхьал хIама а ца оалаш дитар цо тIехххьара Сардала дешаш.

— Къамаьл цIагIа дергда вай, — дIаволавелар Берд. — дикача чаьца къамаьл а дикагIа вIаштIехьдоал.. Са даьсара доал.

Сардала, ховра Берд волча цIагIа чутIолга а, цунца шуна вагIилга а наха хьалхашка сийлена доага, бакъда, цо хIана лаьрхIадацар из, цхьа кIаттIа воацачох ше дена гIулакх къаста а даь ваха лерхIар цо.

— ЧугIолга дувцаргдац вай, — Берда пхьаре хьалаьцар Сардала, — укхазарчул дикагIа дагIа моттиг хургьиц. — гIандагахь корта лостабир цо.

— Хьо со волча дукха ихарех вац, дика а хеташ ях аз, хьо чувоагIе из хьоашал дерггда-кх хьона, — Сардалгахь хьавийрзар Берд.

Сардала-м ховр Берда из моттийта ца яхилга. Дика хьоашал деш хиларах дуккха-ча хана дена гIорваьнна вар из.

— Дала дика хетар дола хьона, — раьза вар Сардал дукха дIаьх ца луш чувахарах дола къамаьл ходаш. — Укх гIанда тIа Iоховргвар вай шиъ, хьо дукхьал ца хуларе, Лувш-оалаш дIавагIаргва вай шиъ... Дукха донкха гIулакх дац аз денар а.

Цхьаьцца йолча хама ше пецвоьлар Сардал дага а доацаш ала дешаш шийна мишта корадоагIа ца ховш. Цхьаккха безам бацар цун лувшоалаш Бердаца ха дIаяхьа. кIаьнна школе кIо ма ве аьнна дехарийна венавецаре, вIалла укхаза воагIарг а вацар из. Бакъда, цу яхачул уйла йича, вIалла Берд воацаш ца а мегаш из укхаза вехаш аьнна хета дезар.

— Хьона хетар дергда вай, — доацца аьлар Берда.

Сардала ховра къамаьл дIахо мишта дахьа деза. Хьалха-тIехьа доагIар малагIа да хьожаш ала Iемавар из мел оалаш дола дош, лагIа тIара лагIа тIа воалаш санна.

— Хоаттарг мел вар могаш вий?.. Йоккхача сагага фу хьал да? — хьалхарча лагIа тIа ваьлар Сардал.

— Хоаттарг мел вар могаш ва, йоккхача сага а мог.

— Далла хоастам ба, цул дика хIама хургдац. — Iура хьалхеташ боагIа малх санна велакъежар Сардал. — Дела дика лелаву хьо, Берд, ираз долаш саг ва хьо, далла хоастам бе беза. — тIатехар цо.

Ца кхеташ цунна бIарахьежар Берд. ХIара дош шин-шин маIан долаш хилар кхетадора цо ше доагIача из оалаш хилча, бакъда ца доагIача аьнна дош вIалла лархIа а лархIацар воккхача саго. Цудухьа далла хоастам балла шийга кхаьчар фуд-те аьнна хийтар цунна.

— Могаш хилча кхоачам бу аз-м, — доацца жоп делар Берда. — Са хана кхаьчача сага кхы фу эш.

— Хьо наха эшаш саг ва, юрт хьаллаьца латта аьшка бIоагIа ба хьо, цудухьа массанена лоеш хIама да хьо могаш хулга. — оал-оала дош чIоагIагIа ала гIертар Сардал. — Са даьсара массанена хеташ дар из да хьона аз хьога яхар.

Шийна саг хьесталулга цIаккха дезаш хиннавацар Берд. ХIанз Сардала къамаьл а ховдадаь хургдар цо из ший кхоа дешаре. Ховш ма дий массаза а лоаман саг ший цIагIа сабаре хила везилга. Цудухьа айкъаза хIама ца оалаш витар цо Сардал.

— Нах мо саг ва-кх со а. Iа-м хьай эздела хестадора со.

Берда дика кхетадора Сардала ше волча лена гIулакх дош довцар хила мегилга, дале а цо из сихагIа хьакоделга ловр цунна. Укхаина тоам хургболь хабар дувцеи хеставеи — вIалла мича венав из ер волча.

Ше сенгара дIаволавелча кийсагIа хургда дацар Сардала. Керттерчов тIера дIаволавелча а цо шийн дош доагадергдоацилга е бегдоаккхаргдоацилга-м ховр цунна, иштта саг вацар Берд, дале а ше дувцачул кIоаргга маIан хиларах воккха саг тешаве гIертар из.

— СапаргIата волаш вехилга дIадаьннад, — шийна къувлачоа тIаккхаьчар Сардал. — Кхы фу эш, дезала доалара ваьлча. Цхьа бахьан хургда-кх дале из зел шийн эгIазал тIаеллхаяра а.

Цу тайпара лоткъам хьалхара хозеш бацар Берда. Цудухьа вIалла цецваьнхавар из хьаьша дешаца.

— ЛадувгIаший дезала? Из хала хIана да. — Сардала лоткъам ше цIена кхетабойя а дезалга дерзадир Берда къамаьл.

— Цабоьлаш дийгIаз дуаггI-кх. Пар ма баьржабий царна, школаш хьайниллай, ликбезаш ехкай. ХIанз колхозаш ехнача деррига юкъаоа хургда йоах... Кхьметтел исттий а тIехьа. — саг юкъе экккар кхераш санна сиха лувра Сардал. Иштта хулар из сих массаза лу.

Безаме доацаш велавелар Берд. Цунна дика йовзаь Сардала оамал, цкъа дIаволавеннаволаш шийна къувлаш мел дар хьа ца дийцаргIа соназургвацар из.

— ХIама юкъара хиларо-м массе саг а цхьабоса ву. Из во гIулакх дац. — Уж дешаш Сардала човна тIа тух тассара нийсса долга кхетадора Берда, дале а пхьаьккха цунах къахетам ца беш аьлар цо уж.

ВIаьхха Берда бIарахьежар Сардал. Тамаш елга а цахетилга а дар цу бIарахьежарца.

— Хьай даттара ях Iа уж дешаш а сох велалга да хьа из?

— Хьо вахалва сай даттара-м ях... Цхьаннел шиъ теннав, шиннел кхоъ теннав оалаш хиннад вай даьша. Цхьана даьчох беркат а дукхагIа хул.

Цхьан метте вагIа сатензар Сардала. Ура а нийкха дIа-хьа волавелар из, тIаккха Берда хьа тIа а вийрза цунна хьалхашка сецар.

— Хье нчеллача хьай даьлах кхераший хьо, Берд? Боахам юкъара бахар, кхалнах юкъара бахар мишта мегаргда?

— Со хIана кхер даьлах? Цун пурамца доацаш моза тIаха а йиш яц яхаший оаш? — Сардал юкъе вола мурдий тоаба яр цо юхцар.

— Як.

— ТIаккха цун пурамца да-кх ликбезаш яхкар а, школаш хьаеллилга а, колхозаш вIашагIтохилга а. Из вийсадац яха шо да даьлах кхера дезараш-м.

Уж меттахьа аьнна дешаш дар. Царна дукхьал ала хIама дацар Сардала. Цо а цун тоабах болча наха а бакъдеш дар, хIанз уж тешаг а за даьла пурамийца доацаш керта тIара чо а Iобоха йиш ца хилар. Кхы уралатта а ца мега, Берда уллув юха а гIанда тIа Iохайра Сардал. ЧIенга кIал кулг а гIортадаь дукха ваьгIар из уйла еш. Цхьаккха хIама дацар цун Берда дукхьал даккха.

Шин дешаш цунна Iаьткъалга кхетадора Берда а. Хьаккхий даьтта хьанхий маьчешта хьанхар санна хIама да-кх из, дагахь велар Берд. Хулаш мел дар даьла пурамийца хулаш хилча, юкъе гIерта везац ликбезаш тхьелларарa а колхозаш вIашагIтохара а. Дешийта, берашка а дешийта, кхалнахага а дешийта.

— Даьла кхела раьза хила, бакъда ма могга вахара аьттув бола хIама лаха ма аьшадий дала. — Берда бIаракьежар Сардал. Цала из оалаш хезар малав аьнна Сардал юхатоха ховргдар Берда, вешта из дийзар цо. Берда дика кхетадора харцонаш а бокъонаш а Сардала шийна пайда хургбар лехилга. Лоацца аьлча, шийн боахам метта хулгеи наха шийх цIена бусалба лоархIалгеи дар цунна эшаш хиннар. Цудухьа цо а цун мукъагIарана бараша а цун букъа тIехьашка лечкъара, дукха хьалха теттар даьла.

— Долче, колхозе сихха дIаэзаала веза... Хьаьнала дог цIена ваха веза, болх бе беза хьай юртахошца, лоалахошца. Вай даьша дика лоархIаш ма хиннадий махана хIама юкъа долаш вахилга. Из дича даьла кхела раьза хулга а хул, саго шийна аьттув лохилга а хул.

Цо яхачох цхьаккха хIама нийса дац ала йиш йолаш вацар Сардал. Цудухьа кхы а чIоагIагIа Iаткъар цунна Берда дешаш. Дала мичча беса хете а Берда ше яхар хьалхоацилга ловра цунна. шийна лоаш дар кхоачашхилара гаргагIа хетаргдар Берда из хьаллаьцача.

— Берд, хьо наха эшаш саг ва, хьай лара хIама долча хана нах хьалхеча беза Iа. Дунен баркал а Iаьхарта маьл а цунах хургба хьона, — хьалхоставаль а воккха саг ше яхачоа тIавоалаве гIертар Сардал.

— Iа мел оала дош къайлагIа маIан долаш да хьа, — кхы сатохадалаьзар Бердага. — Къамаьл доладелча деза а хьо цаI дахьаш венилга ховр гона. Кхета а веш хьаалал фу эшаш весав хьо согаре? Хьона а наха а эшача гIулакха се кховойл сай даь воI вац со, — шийна наькха тIа бий техар Берда.

Цо кIеззига сапаргIата ваьнхар Сардал. Ше аьнна дош кхоачашдара эшача ала а Берд кийча вола ховр цунна.

— ГIалгIешкахь колхозаш па яхийта оарцагIвала веза хьо, — Бердагахь дIавийрзав Сардал. — Хьона кийча ве веш волаш хIана да из.

Къахетача дийнахь ди кьайкъача санна хетийтар Берда цу дешаша. Долчче тайпара цар маIан кхетадаьзар цо. Цудухьа ше фу аргда хацар цо. Берда ца хоаш дагар цхьашабола доаманхой колхозаш вIашагIтохара дуьхьал хилар, кхьметтел уж дIайолаьча зуламаш лаь ботташ а кIезига хацар. Боахамашта цIераш еттар, активисташта довнаш дора. Бакъда, хIанз Сардала дIадехаш дар мишта дагадеха хIама да кхетаде магацар Берда.

— Цу гIулакха фуд са нара? Хьо а кхьабараш а санна дахархо мара вий со?

— А. Серго хьа доттагIа ва.

Деррига кхетадир Берда. Массаьена ховш дар граждански тIема шераший Орджоникидзена уллув хиннарех Берд волга. Иштта кьайле йолаш дацар тIехьарча хана из масейттаза Серго волча хиннилга а. Цо дихьача гIулакха дараш а доацараш а дукха тIадеттар наха шоашкара. Бакъда, эггара халагIча хана Сарготна уллув хийна а цо лоархIаш а Берд волга цIена бакъдар. Цига кхачьнар хIанз Сардал. Кхы дIахо хашха а ца дезаш кхетадаьдар Берда хьаша ала гIертар.

— Хулийтергда вай [illegible] ятар. ДIахо фу де деза аз? — Сардала лоаш долчох ше нийса кхийттаьий хьажа гIертар Берд.

— Хьо аз а саго а хIама хьалхадехкка эшаш вац, — ший Бердацара къамаьл иштта кIоаргхлургда аьнна дага а дацар Сардала укхаза воагIаш, цхьабакъда хIанз ше а тийшавар из Берд оарцагIа ваьлча колхозаш ца йохкаш йиса йиш хилараx. — Дале а хайча новкъа дац: кхыча къамех ала хац сона, бакъда, гIалгIашта юкъе тарлургйолаш яц колхозаш. Лоаманхо мегац тIаватагIа говр ца хилча, бетта етт ца хилча, бе устагIа ца хилча. Лоаманхо мегаргвац... мегаргвац кхалсага тIера бIарг баьлча! — тIехьара дешаш эгIазлоаца аьлар цо.

— Из деррига хургдац ахар малав?

— Мишта малав? — цецваьлар Сардал. — Деррига юкъара долаш хилча мишта хул из? — хьо хье мегаргвий хьаша вача бе устагIа боаллаш, дика-во хиннача ваха-па тIаха говр йоацаш? Са даьсара мегаргвац, — шийна могачох Берд тешаве гIертар Сардал, тIаккхочаш латтача туркаIа маIанах из кхетаве гIертар.

— Бе устагIа а хургба, тIаха говр а йоацаш вусаргвац...

— Тиккха кхалнах? — юкъейккхар Сардал. — Малав ший сесаг, йоI е йиша наьха маIача сага маркIа йоаллаш йича лоргдар? Алал, малав из лоргдар? — шийн кхалнах маркIа бохка лаьрхIа нах гучабаьлча санна цIогIа деттар Сардала. Вергига эгавора из, кхохкавеннавар.

— Малав уж базар тIара хабараш хьона дувцар. — къахийтар Берда Сардалах. Ше мел дувцачох Сардал тешилга кхетадир цо. Цунна сатем бертболаш фу аргда хацар. — Фу кхалнах ба Iа бувцараш... Кхетадаший Iа сага паргIатагIа дар лаха гIертача Iаьдало иззаморгдергдоацилга.

Уж дешаш лергах кхетацар Сардала. Цунна бIарахьажар кхоачам болаш дар из кхетадара. Ший ма, ховра хьайбаш дIадига маIарга бьехка нах латташ санна корзагIваьннавар из. Кхалнахах дувцар-м харц хила а мегар, вешта хьанна хов из мишта хургда а.

— Дешаре дувцаргдацар... Массане а, массане а дувцаргдацар, — корта чубахабар Сардала. — Хьо а, хьо мо дош отташ бола нах а оарцагIбоале цхьа даьла къахетам хила мег... Цудухьа да аз хьога Серго волча гIо яхилга. Хьай чотал гIо яхац... Ахча лургда, аз а лургда, кхычар а лургда. — наькъа ахча вIашагIкхийтача деррига кхоачашхулаш санна дувцар хIанз Сардала.

(ДIахододар хургда).

Армене дувла салаIа

Хоза Iалам долаш, къяхой зодчество Iалашмате хоза памятникаш дагIаш хила [illegible] туристаш [illegible] Армене. [illegible] экскурсеш [illegible] тен йолча республиканска Совето хьалхашта белгалъяьй ктташ тайп-тайпара маршруташ. Ухх шера укхаза боагIаргба 700 эзар совгIа туристаши шин миллион совгIа экскурсанташи. Армене баьхкача хана царна йовзаргья историко - архитектурин памятникаш дагIа моттигаш, бIаргагургда республика городашкарек юрташкарек керда гIирсаш, уж хургба Севан яхача Iама йисте а Армене дукха йолаш йолча хозача моттигашка а.

СУРТАШ ТIА: 1. Гарни яхача храма юкъе. Бьуде сирача базальтах яь йола из сооружени — геттара къаьнара памятник да. Из хьалдаьд вай эрагIа 1 бIаьшере, хIаьта дуней архитектура шедевраштa юкъе къаьстта моттиг дIалоацаш а да.

2. Севан яхача лахача лоамашкарча Iама йисте бa туристаш.

Э. ГАБРИЕЛЯНА сурт.
ТАСС фотохроника.

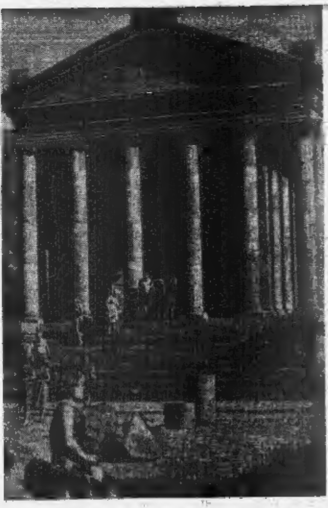

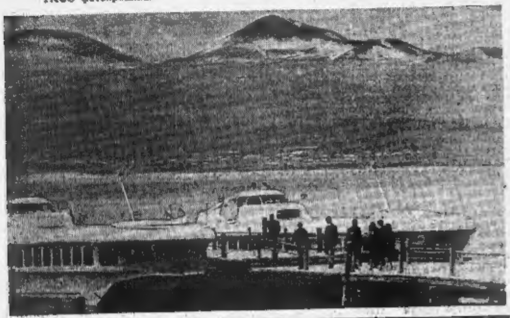

ТОАЛУШ Я СТАНИЦА

ТIехкъара хиннача хорнй машка Дубовски станичан Советан пун депутаташтеа наказаш дейар. Станица ерхара дукхача гIулакхашка дувзадениа дар уж. Дукхагiа дараш, станица хозйеш тоакрца дувзадени дар. Из [illegible] бахача [illegible] цIена, культурин лостам болаш хилча дика хет.

Станица тоарах йола хьалхара итогаш йир станичан Совета эргIанарча заседани. Белгалдаьккхар депутатий бахара наьхеи, нийгьостала [illegible] хкадола наказаш хIанзе кхоачашдаьд.

Шоай округашкарча харжабхоашна массехказза наказаш дикагIа кхоачашдарах дагa боалаш хиннаб депуташ колхозникаш С. М. Залиа, Н. И. Полякова, депуташ хьехархой Н. Ф. Петрова, П. Г. Шимякина, кхыбараш. Цхьадола наказаш кхоачашдара эшар округа арахьара цхьадола хIамаш. Цудухьа округе бахача нахeна санна шоаш депутатала харжа кандидатала оттабаза къахьегама коллективашна а станица тоадеш гIулакха йокха бувзаш лелабу депутаташа. Иштта шоай бодх бир депутаташа инженера С. М. Залина, механика Н. И. Шевкова. Станицера улицаш нийсъяра, шаьръяра тракторш елар цар.

ХIанз станицера дукха улицаш, парк лостам боладш я. БIаьсти дIаегIай 1400 кIотарги гаи, 11 хин колонка. Дукхача гIашлой тIаьшта ремонт яьй.

Шоаш кхоачашдаьча наказех хан-ханнахьа харжархошта отчеташ ю депутаташа.

Е. ФАРНИЕВА.

СПЕЦИАЛИСТАШ-УНИВЕРСАЛАШ

№ 148 йола Московски юкъера профессионально-технически училище—тахан вай мехка болх беш йолча 7080 нех цаI. Цо кийчбу болхлой Ленински комсомола цIерагIа автозавода (АЗЛК). ХIаьта заводо шиий эргIана Iалашъю училище эггара керданIа йолча оборудованена, производственни дешар хьехача мастерий кадраш кийчъю. Шер-шера АЗЛК чоагIагIа эшача нйс профессех цаI Iомаль вола ПТУ йистельихка 250—260 саг вонгIа предприяте цехашка белх бе.

ХIара дешара шу долалуш профессей списокана корректировка ю. заводa фу эш a хьожаш. 1979 шере масала, училища араяйнар токарашуниверсалаш, фрезеровщикаш, слесараш инструментальщикаш авторемонтникаш, товарин автоматий наладчикаш, кхыбараш. Карарча шера цу профессех болча специалистей совгIа хьалхара выпуск хургья наладчиккий — дукхача цехашка хIана болаш йолча электронни оборудованена гIулакх ду технологаш. ХьатIадоагIача шера дIаэца безаш ба деша счетно-аналотически машиний оператора специальность Iомаерга ераш.

ПТУ здани хьалтьи нтт шу хьалха. Цунна чуйоагIа кабинеташ, столови, йоккха спортан актови залаш а йолаш йола дешара корпус. Кизга переходаца юва из кийчъяь вoрхI мастерской, хIаьта нийтта Iилма-технически творчествах йола занятеш ара йола помещени а йолаш йолча производственни корпусашца.

Завода эшараш тIа-тIа дукхагIа хул. цудухьа лерхIаш да производственни корпуса кхы цхьаькха хьатIае. Цо йиш хулийтаргья дешархой контингент барх1 бIаьа шовзткъеи иттнегара эзари ши бIаьннега кхоачаш совъяккха. Цу тайппара, сарг'ач хана болалургья ПТУ АЗЛК шершере 400 совгIа болхло-специалист «доттаве».

Владимир ЕГОРОВ,
АПН корреспондент.

ВАХАРА НИКЪ ИРАЗЕ ХИЛБА ШУН!

Цу дийнахьа тайп-тайпара хоза барзкъаш тIадувхача кагирхошеи, ахкахарча эзаьшеи, цIеча, баьшарча, сийнача шарашеи хоаьльар В. И. Ленина цIерагIа майда. Цу мел долча хIамаш «бехке» бар ца майда хьалйизза цига гулбенна хиннa укх шера итт класс чакхъяьккха баьнна кагий нахи мехкарийи.

Кхийна баьара аттестат бе доалача дийнахьа, вахаре кохьалаца ха хьатIакхачарца кагирхой даьккъал бувцаш, шун вахаре дикадар мара ма хилда. дикача хIамаш тIакхуваш сатем боацаш вахаре сутара хилда шо. могаш-маьрша долаш дахар хилда шун, дунеи тIа оаша йоаккхача хана «гIом» ях дош из хозалда шоана, аьлча, лоаца баькхар дийша баьннарчарга комсомола Грозненски городской комитета секретара Живодрова Ларисас. Грозненски горисполкома председателя заместителя В. М. Спорыхинас. Нохч-ГIалгIайн АССР халкъа поэтессас, фашистски гIалахоша советски хьалхарчайн машаречайн бахарах доаккха тIом хьобаьча 1941 шера итт класс чакхъяьккхача Ахматова Раисас, РСФСР заслуженни хьехархочо, Ленина ордена кавалера Ф. В. Магомадовас.

Грознера мел болча дийша баьннарий цIерагIа баркал аьлар къамаьл даьраштa. шоай хьамсарча хьехархошта даьшта-ноаношта дошо медаль а йоаккхаш № 7 йола юкъера школа чакхъяьккхача Л. Егорова. Цо дош делар тахан школа йисте а яьккха шоаш хьалаьца никъ шоай хьамсарча хьехархой, даьй-ноаной сий доадаь, ахь-заде доаца никъ хьалаьца шоаш деларг на хилараx. Даьхен сий лорадеш, гIоза кхоене хьалъеш боахача шоай даьшта-ноаношта бе доалла къахьегама ко майрре бе делла вахарере цхьа дакъа хьалаьца дIадахьа, аьлие.

Аттестат карахкхьачача дукхача кагирхошта корабаьб тахан шоай вахара никъ. Иштта. Вехов Валентина, Назаренко Сергейна, Магомадов Рамзана, Джабраилов Александра, Ильичева Наташана дIаелар тайп-тайпарча производствени объекташка болх бе уж хьожабеш йола комсомольски путевкаш.

Комсомольски активисташта, дика дешиш школа чакхъяьнкхачарна комсомола Грозненски горкома хьалхарча секретара Колков Александра дIаелар ВЛКСМ ЦК «ТIехдика дешарах» яха знакаш, кхыдола совгIаташ Уж делар Аюбова Лейлайна, Тарамова Зитайна, Орлова Ольгаиа, Волгин Олега, Пожидаев Андрейна, Подлесная Валентинана, Чурилова Еленана, Дошлаева Балана, Деребизова Еленана, Иноземцева Татьянана.

Цхьадолча кагийча нахи аттестатаца цхьана дIаделар [illegible] летчикий-космонавтий городской школа пар яккхарах дола тешалаш. Цигга юкъе бар Угурчиев Мухьмад, Гробин Валера, Малофеев Виктор, Зацепин Валера. Царех цхьабараштa тIема училищашка баха бонъо луш дола каьхаташ а делар.

Ежача школьни вальсаца, декача илланашца, гIадбаха белерца из йоккха майда кхайкаеш дIайихьар къонахар из сайре. Цул тIехьагIа са хилалца сакъердаш хилар чагирхой С. М. Кирова цIерагIча культуран салаIарен парке.

А. ВЕК.

СУРТА ТIА: В. И. Ленина цIерагIча майдан тIа гулбенаб школа йистеьяьккхараш.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

Спорта хоамаш

ФУТБОЛ

РСФСР физкультура производствени коллективашта юкъерча яхьай эргIанарча туре Грознера «Спартак» «Динамо» стадионе ловзаш хилар Орджоникидзерча «Автомобилист» командаца. Счет 3:2 а йолаш котбаьлар хьаьший.

ХIанз Орджоникидзе цу командашна кхы цхьаькха ловзар чакхдаккхаро къоастаергья цу яхьашка дIахо дакъа лоацаргдола команда.

ВОЛЕЙБОЛ

«Спартак» общества Российски Совета волейболах хьалхе яхьара яхьаш дIайихьай г. Белгороде 14—15 шу даьннача спортсмеш. Тула, Куйбышев, Элиста, Кисловодск, Белгород городий командацца цхьана цига дакъа лаьцар Грознерча къонача волейболисташа а.

Сакъердамеча спортивни къовсаме чакхъяьннача цу яхьашка хьалхе тулакаша яьккар. ШоллагIа моттиг яхаьчар цкъа мара ца эшаш лайзача вай мехкахошна, хIаьта кхоалагIъяр — Куйбышева командагa.

МЕХКА ЧЕМПИОНАТ

Грозне чакхъяьннай батута тIа кхувсалалах йола СССР кагирхой VIII чемпионат. Цига дакъа лоацаш хилар «Спартак», «Труд», «Трудовые резервы», «Буревестник», «Урожай», кхыйолча шиий лоIаморча спортивни обществашкара 105 къона спортсмен.

«Трудовые резервы» общества командаца бар спорта мастера Н. Шуликина Iомабеш бола грозненцаш: спорта мастер Н. Рогожин, спорта мастералла кандидаташ А. Минасян, Н. Лященко, Г. Шкирина. Цар тоъал дика толамаш даьхар кхаь дийнахьа чакхйоахаш хиннача цу яхьашка.

Иштта, батута тIа синхронно кхувсалуча А. Минасяна Свердловскерча В. Павловца цхьане шоллагIа моттиг яьккхар. Къаьст къаьстача спортсмений яхьашка лаамагIбарий группе хьалхе яьккхар Грознерча дешархочо Г. Шкиринас, боккхагIбарий группе 4 моттиг — командерча цуя новкъосто Н. Рогожина.

Котбаьннараштa елар жетонаш, дипломаш, мах бола совгIаташи. Яхьашка дика белгалбаьннараш дакъа лоацаш хургба Москвера Олимпийски ловзараш хьадсллача параде.

ДИКА ТОЛАМ

Массехк ди хьалха вай мехка велосипедистий нертrера центр йолча городе Туле чакхъяьлар трека тIа боккхийчарна юкъе велосипедаш хахкара Российски Федераце хьалхара моттиг яккхара яхьаш. Цига дакъа лоацаш яр фусвидаьй яр санна Москва, Дона тIарча Ростова, Омска, Иркутска, кхыйолча городий яиз бола командаш.

Къаьст - къаьстача спортсменашта юкъе вай республикерча велосипедистий призовой моттигаш яха вIашт1ехьдаьннадеце а, уж дика белгалбаьлар командин къовсаме.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ДЕША БАХА ЛОВЧАР ТЕРКАМГА!

№ 11 йолча юкъерча городски профессионально-технически училище дIаккхайкаду 1980—1981 дешара шера деша [illegible] йола [illegible] кийчбарa [illegible] хилар. Укх профессех:

штукатур-облицовщик-плиточник;

столяр-гIишлоло;

каменщик, болатен Iаьшкабетонни конструкцешта монтаж еш вола монтажник;

облицовщик-плиточник-мозаичник;

болатен аьшкабетонни конструкцешта монтаж еш вола монтажник;

юрташкa гIишлош хьалъю мастер;

слесарь-сантехник, газосварщик.

Каменщики, 10 класс чакхъяьккхачун — дешара ха — 1 шу.

Деша дIайибу кагий нахи цехкарийи 15 шу дизача а цхы боккхагIа а болаш 8 класс чакхъяьккха бозеш.

Дешара ха — 3 шу.

Училище чакхъяьккхараштa юкъера образовани профессии Iомадарах дола диплом дIалу. Училище дешийт мах боацаш. Дешархой кхачаца, обмундированеца, спецбарзкъаца Iалашбу. Деша багIача хана дешархошта производственни практика йолча хана цар бахчи балхах 50 процент акха дIател.

Городерча транспортаца, машинашкагIа, самолетаца лелача хана дешархошта льготаш я.

Училище деша вагIаш юкххе хо къахьегама стажа юкъе йохийт. ТIехдика дешаш училище чакхъяьккха диплом йацараш мехка лаккхехьарча дешара заведенешка деша бохийт болх бь хилар стаж йоацаш деша дIаотташ толаш йола экзаменаш йоацаш.

Училище деша водачо дIачуйла еза:

директора цIерагIа заявлени;

вахача моттигера справка;

образовани хьакъехьара документ;

ваь ха тIайола тешал е паспорт;

4 фотокарточка (3х4 размер йолаш);

медицински справка.

Документаш дIачуйийду хIора дийна 8 сахьат даьлча дена 16 сахьат даллалца.

Училища адрес: г. Грозный, Старопромысловски район, Каталина цIерагIа керда Поселок, Шефски улица, 23.

Автобусаш №№ 4, 6, 26 централни рынкера «Ташкала» яхача кхачалца, автобус № 11 «7 линия» яхача кхачалца.

ТЕЛЕВИДЕНИ

3 июль
I ПРОГРАММА

8.00 — «Хаа». [illegible]

4 июль
I ПРОГРАММА

8.00 — «Хаа». [illegible]

II ПРОГРАММА

[illegible]

РАДИО

3 июль

6.40 — «Юрт: гIулакхаш а дехкараш а» (гIалгIай меттала).
6.55 — Ашараш.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.35 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Шоана, кхалнах!» яха радножурнал (нохчий меттала).
9.00 — Москва.
9.15 — «СелаIад» яха радножурнал (эрсий меттала).
9.45 — КПСС ЦК XXVI съезда накъалдолхаш. Яхь дIахьар — из да хьалхалаттар» (гIалгIай меттала).
17.10 — Передачий программе хоттамах бола хаамн (эрсий меттала).
17.11 — Шахбулатов Iадман иллеш (эрсий меттала).
17.30 — «Патриот» яха радножурнал (гIалгIай меттала).
17.45 — Берий хьакъехьа боккхийбараштa. «Лоазарилга берий новкъост из» (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.30 — Хоамаш.

4 июль

6.40 — «Юртара Iуйре» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.33 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — Нохч-ГIалгIай радиос кIантъаьи ашараш (нохчий меттала).
8.50 — Социалистически яхьа дневник (эрсий меттала).
9.15 — «Бахха минута мах». Корреспонденци (нохчий меттала).
9.30 — «Атеист» яха радножурнал (эрсий меттала).
9.50 — Ашараш (эрсий меттала).
17.11 — «Культура учреждешта — партийни йоахло». Беседа (нохчий меттала).
17.28 — «Общество и закон» яха радножурнал (гIалгIай меттала).
17.40 — Халкъа ашараш (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.30 — Хоамаш.
18.40 — «Керда обрядаш — вахара машен» (нохчий меттала).

ХОАТТАМ

Тахан республике гIоллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачаш а йоацаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 25—30, Грозне 28—30 градус йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 13—18 дийнахьа 25—30 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА ЮМОР

Джоан МИЛЛС (США)

МАМА ХIАНА ЕЛ?

Хьажал шо медеймга. Из наб еш улл.

— ХьалгIатта, мама, — йоах папас. — ХьалгIатта! Школьни ванаташ йолалу хьалхара ди ма дий тахханардар!

Хьажал: мама меттара хьалгIетташ йоалл. Цун бIаргаш хIанз а хьаделланза да. Аьттига ког аьрдига маьчена чубоалл цо, аьрдига ког — аьттига маьчена. НаIара ца коладаргIац цунна.

Зааз ба мама!

— Сухалбе, бераш, — йоах мамас. — Шо школе долха хьалхара ди да тахханардар!

Макъа кухне долх бераш. ХIанзд а хац, бакъде, школе долхача хьалхарча дийнахьа чIоагIа мекъа да бераш.

Мама едде кухне чхьачен. ХIанз цхьа бIарг хьабийнаб цо.

— Аз дика хIама дуйларгда шуга бераш, — йоах мамас. — Аз наша, цIера тIа цIий хилийта маьия, ихерза фуаш лургда шоана.

— Фу!.. йоах Лаурас.
— Фу!.. — йоах Боббе.
— Фу!.. — йоах Крисе.

Лаурайна Iамаш мара безац, Боббена цхьаккха хIама эшац, хIаьта Крис ихерза хоертолаш ле мара раьза вац.

— Уф!.. — йоах мамас.

Папа кьечувоал. Цунна тIаюзз енйсара мамас йитта лоа санна кIай кач аьшк таха мара костюми. Папа куро бIаракьеж. Цо йоах:

— Балха ваха ха хьатIакхаьчай са, мама. — Хьай бIаьштIехьа деле, боиккъале, цхьа доллар да соне.

— Сога доллар дец, — моа лу мамас. — Берашкара деха хьейна. Царга дукхагIа да ахча.

Бераше юхалург доллар лу папайна. Ма дика бераш е да! Да дуниа везаш цох тешеши!

— Iадика хийла!

— Iадика хийла, папа!, — цIогIа тох Лаурас, Боббе, Крисе, мамас.

Царга юха кулг лостеду папас. Мама санна цIогIа вагIа ца везаш ше балха водеш чIоагIа гIадваха ва из.

— Бераш, бераш! — хIанз цIогIа деттар мама а. — СихагIа хIамаш тIаюхке. Укх сахьате школьни автобус хьанзоачаргья!

Цхьабакъда, дIахьажал шо Лаурайга. Из чуйинна мIараш дIайоахаш йоалл. ХIаьта Бобби! Из книжка дешаш воал. Хьажал Крисага. Шарикови ручкаца шиий кита тIа чоалхане сурт дуллаш воалл из.

Мамай керта тIа мел боле чогIеттаб. Цо цIогIа тох:

— СихагIа, бераш, доаделаш!

— Мама, йоах Лаурас, — соне туфли корагIац.

— Мама, — йоах Боббе, — со, хетаргахьа, цамогаш хинвав.

— Мама, — йоах Крисе, — са хачех мел боалла чечилг хьайийнхаб, цхьан лерга чу ихе яхай соне.

— Со эгIаеш лаьтт шоана! — цIогIа тох мамас. Ер я, Лаура, хьа туфли. Из плите тIа леттар. Ераш е Крисе а ихьыккха хачи. Ер я Боббена эша термометр, цамогаш волчоа из бIаргиа таре воце а.

ХIанз фу деш да бераш!

Кизга хьалхашка кертах аьх хьокхаш йоалл Лаура. Бургацех ловзаш воалл Бобби. Менга хIал а баьнна цисха кхеш хьоидаш ва Крис.

— СухалбеI — дехар ду мамас. — Укх сахьате школьни автобус хьакхоачаргья.

Мама баглуъ. Мама массела а баглуъ. Автобус хьекхаьчар.

Автобус тIа мел дагIа бер деггара кхувсалуш да. КорагIа арауя карандашаш, резинкаш, пеналаш.

Ше [illegible] бари бакка гIорт мама. Бакъде, [illegible] шовзт а шоанашта йоахаш йоаццаш [illegible] цар!

— Iадика хийла! — Iадика хийла — цIогIа тох мамас.

Ма сатийне я хIанз цIогIа! Крисе сентер тиша ботинкаш лоаттаеча аьшке чу улл. Боббе бIаргсихош тьаьйса уллеча цисха кIал дада. Лаура ахи сом лоаттабеча ваза чу улл. Ер я мама а. Кадмлта чу кофе а детта истоле тIа Iохоа из. Мамас цхьаькка хIама яац. Ела а елаш Iехайна вгIа из. Ела хIане ел-хьегI из?

Марша доагIалда, хьаьший!

ХIора шер-шера керда театраш хул вай городе шоай ахкана гастролаш дIахьош. Иштта, укх шера а кхы цхьаькха керда театр декад вайцига. Из да А. В. Луначарски цIерагIа Тамбовера областной драматически театр.

Самардийнахьа Грозне чувоалача хьаьший безбаь тIаийцар Нохч - ГIалгIайчерча театр дезараша. Тамбовций вай городе эггара хьалха хулаш йола гастролаш даькъал ювцаш къамьлаш дир Нохч - ГIалгIай АССР культура министра Р. А. Сайхановa, Нурадилов Ханпаший цIерагIча Нохч - ГIалгIай паччахьалккен драматически театра нерттерча режиссера Ханиев Руслана, артисташа Давлетмирзаев Муталипа, Омаев Дагуна, Грозненски горисполкома культура отдела заведующе П. А. Симкинас. Хьаьший цIерагIа баркал оалаш къамаьл дир театра директора В. Ф. Марченкос. Цига гулбеннарчеа дукха эзаш делар хьаьшашта.

Саррахьа республикански театрально - концертни зале тамбовцаша хьайийллар вай городера шоай гастролаш.

Цар гойтар цIи хеза волча советски драматурга А. Гельмана язъьча «Тхо, кIал кулгаш яздаьраш» яхача пьесах йола спектакль. Боккхача сакъердамца тIаийцар грозненцаша из спектакль кийтъяраш а цига дакъа лоацаш вола театра а кино а цIи хеза вола артист — РСФСР халкъа артист Евстигнеев Евгений а.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителя — 9-24-03; бехктохкхаа секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностех транспортех — 9-24-01; юрте боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кисьмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттеи деношка

СФ05241. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3206.